Het stroomstootwapen in de basispolitiezorg?

Bijlagen

Otto Adang
Bas Mali
Kim Vermeulen
Met medewerking van
Laura Brakenhoff en Sjef Orbons

Mei 2018

Inhoudsopgave

B.1: Police Technology Assessment stroomstootwapen…… 3

B.2: Geweldinstructie toepassing stroomstootwapen…… 31

B.3: Evaluatieformulier pilot stroomstootwapen voor basispolitiezorg ……..... 33

B.4: Voorbeeld logdata in pdf-formaat ……... 45

B.5: Vragenlijst voor HOVJ ten behoeve van evaluatie pilot stroomstootwapen 47

B.6: Digitale vragenlijst websurvey: verwachtingen ……..... 49

B.7: Digitale vragenlijst websurvey: ervaringen…… 53

B.8: Overzichtstabellen respondentenprofiel eerste en tweede meting ……..... 57

B.9: Analyse items ten aanzien van doelpersonen…….…… 59

B.10: Vragenlijst voor interview gebruiker stroomstootwapen ……... 61

B.11: Internationale vergelijking gebruik stun mode ……..... 63

B.12: Internationale vergelijking inzet stroomstootwapen tegen personen
met geestelijke gezondheidsproblemen……..…….. 67

Bijlage 1: Police Technology Assessment Stroomstootwapen

Inleiding: Technology assessment

Er is een subtiele en complexe wisselwerking tussen een technologie en de werkomgeving waarin die wordt toegepast[1]. Om die in kaart te brengen wordt een *Technology Assessment (TA)* uitgevoerd. TA is een onderzoeksbenadering die innovatieve technologische concepten valideert binnen een operationele context[2].

Voortbouwend op deze benadering is er een *Defence Technology Assessment* (DTA) ontwikkeld die bij de beoordeling van een nieuwe wapentechnologie rekening houdt met de militair-operationele omstandigheden en context waarin die technologie of het nieuwe wapenconcept wordt toegepast[3]. De DTA is nader toegesneden op de analyse van niet-letale wapens in het militaire domein[4].

Politiegeweldmiddelen zijn als niet-letale wapens te onderzoeken met een aangepaste DTA die van toepassing is op het domein van openbare ordehandhaving door de politie: *Police Technology Assessment* (PTA). De PTA bouwt voort op de onderzoeksbenadering in het militaire domein. De studie richt zich op de prestaties en effecten in de operationele context die wordt beschouwd binnen het omvattende beleidskader van de relatie tussen ordehandhaving en de Nederlandse samenleving.

Analoog aan de DTA worden in de PTA drie “complexen” onderscheiden die elkaar wederzijds beïnvloeden en die zijn ingebed in een specifieke context die wordt gekenschetst door de specifieke situatie en omstandigheden waarin het geweldmiddel wordt ingezet. Deze complexen behelzen de technische eigenschappen van het geweldmiddel, de kenmerken van gebruikersgroep van het geweldmiddel (politieagenten) en de kenmerken van de doelgroep (verdachten en andere doelpersonen[5]). De rationale van deze benadering is dat de gewoonlijke nadruk op de beloftes van technologie qua prestaties en uitwerking wordt gecomplementeerd door de menselijke en operationele factoren nadrukkelijk te betrekken in de beoordeling. Tussen de drie complexen bestaan interacties door de handelingen die plaatsvinden in praktische operationele situaties waarbij het wapen wordt toegepast. De operationele context geeft de omstandigheden weer die van invloed zijn op het verloop van gevaarsituaties. De verwachtingen en beleidsoogmerken ten aanzien van het nieuwe technologieconcept worden als het ware gemodereerd door het te implementeren binnen de operationele werkelijkheid in al zijn facetten. De *Police Technology Assessment* richt zich daarmee niet alleen op de technische, procedurele en opleidingsaspecten van een geweldmiddel, maar nadrukkelijk ook op de operationele omgeving in al zijn facetten omdat die van invloed is op de uitwerking van het geweldmiddel in het daadwerkelijke politieoptreden (Figuur 1).

---

[1] Rappert, B. 2002. ‘The Future of Force’ Science and Public Affairs October 6-7

[2] Smit, W. A., Grin, J. & Voronkov, L. S. (1992) Assessing military technological development paths: examples and methodologies, in: W. Smit, J. Grin & L. Voronkov (Eds), *Military technological innovation and stability in a changing world*, pp. 161-166 (Amsterdam: VU University Press).

[3] Grin, J. (2000) Bloodless war or bloody nonsense? Technology Assessment’s role in uncovering old propositions behind new air power concepts, in: J. Grin and A. Grunwald (Eds), *Vision assessment: shaping technology in 21st century society. Towards a repertoire for Technology Assessment*, pp. 71-96 (New York: Springer).

[4] Orbons, J.B.J. (2013) *Non-lethality in reality: a defence technology assessment of its political and military potential*, PhD Thesis, University of Amsterdam.

[5] Niet alle personen waartegen het stroomstootwapen wordt ingezet zijn verdachte van een strafbaar feit, daarom wordt de term doelpersonen gebruikt

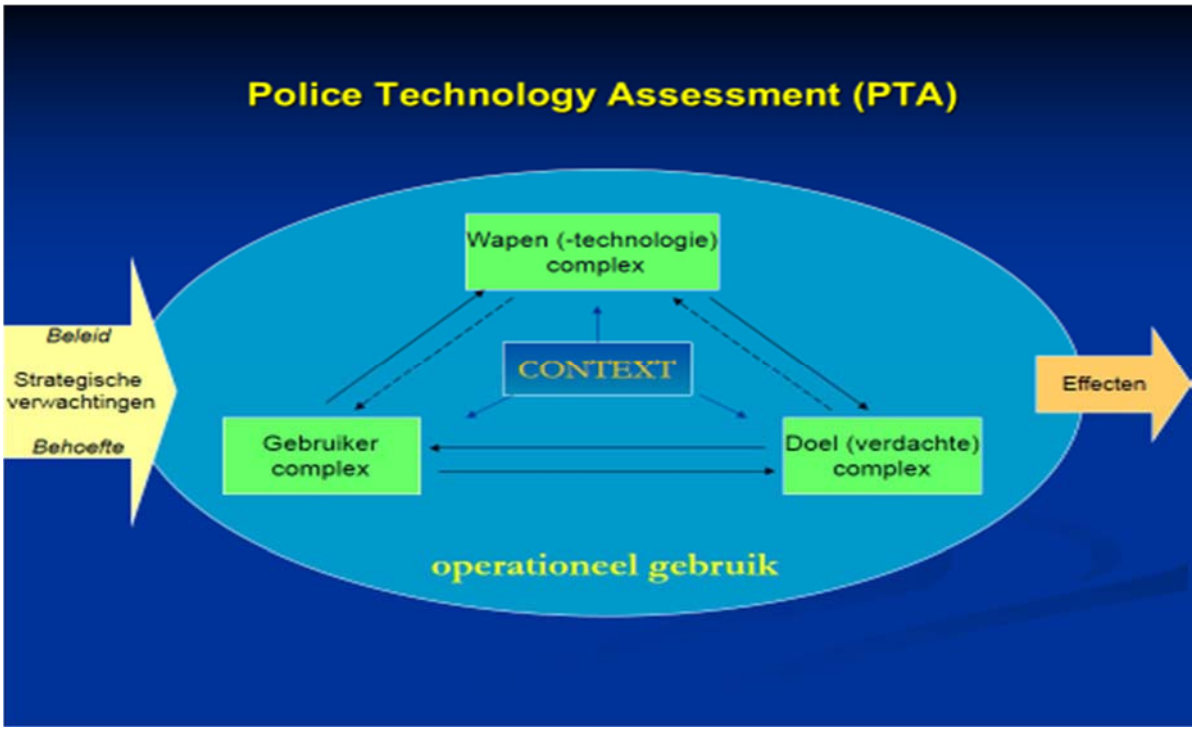

Figuur 1: Het Police Technology Assessment model is bedoeld om de mogelijke verschillen tussen de verwachtingen van een geweldmiddel en de praktische uitwerking te analyseren en te verklaren

In de hierna volgende stukken wordt in relatie tot het stroomstootwapen achtereenvolgens ingegaan op alle drie de complexen, de interacties tussen deze complexen en de context waarin introductie en gebruik van het stroomstootwapen plaatsvindt, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen de operationele en de maatschappelijke/ strategisch-tactische context. Daarbij wordt steeds aangegeven op welke bronnen de informatie gebaseerd is. Het is onvermijdelijk dat er hier en daar sprake is van een lichte overlap tussen de verschillende verhalen.

De PTA beschrijving van het stroomstootwapen begint met een weergave van de strategische verwachtingen en behoeften van degenen die een rol spelen bij de besluitvorming over de invoering van het nieuwe geweldmiddel bij de politie: de minister van Veiligheid & Justitie en de politieleiding. De beantwoording van de vraag of het stroomstootwapen aan de vooraf geformuleerde verachtingen voldoet wordt, in combinatie met de resultaten van de kwantitatieve analyse, vindt in het volgende hoofdstuk plaats.

Strategische verwachtingen en behoeften

In het kader van het in 2011 door de commissie Bewapening Uitrusting en Kleding (BUK) gestarte Politie Modernisatie Programma kwam in 2013 de Business Case *Pilot Stroomstootwapen in de basispolitiezorg* tot stand. De business case heeft het over een politie die vertrouwen wekt, die alert en slagvaardig is, moedig en daadkrachtig. Agenten moeten hiertoe kunnen beschikken over de juiste middelen (Business case, pag. 9). In de Business Case wordt mede op grond van de positieve ervaringen met het stroomstootwapen in het buitenland ingeschat dat het gebruik van een stroomstootwapen effectief zou zijn. Tevens werd verwacht dat invoering van het stroomstootwapen vermindering van verwondingen van zowel politiemensen als burgers - in situaties waarbij politiemensen moeten omgaan met geweld of gewelddadige confrontaties - met zich kan brengen. Het stroomstootwapen zou daarmee naar

verwachting ook het veronderstelde gat tussen “vuist en vuurwapen” opvullen en als “Non Lethal Weapon (NLW)” geschikt om zwakkere plekken in de bewapening op te gaan vullen.

Op 26 juni 2013 schrijft de minister van Veiligheid & Justitie in antwoord op Kamervragen dat het voornaamste doel van de door hem voorgenomen pilot is om te bezien of het stroomstootwapen ervoor kan zorgen dat er minder gebruik hoeft te worden gemaakt van zwaardere geweldsmiddelen, zoals bijvoorbeeld de politiehond of het vuurwapen. Daarnaast heeft het stroomstootwapen tot doel ervoor te zorgen dat de kans op letsel bij politieambtenaren vermindert omdat ze beter uitgerust zijn om op te treden tegen zeer gewelddadige personen die een gevaar voor zichzelf en de omgeving vormen. De politie zoekt een legitieme, maar doortastende, manier om effectief tegen dergelijke personen op te treden. Een stroomstootwapen zou daarbij volgens de minister in bepaalde situaties een uitkomst kunnen bieden omdat dat wapen – in tegenstelling tot de wapenstok en de pepperspray – wel effectief zou zijn als mensen niet meer op pijnprikkels reageren (bijvoorbeeld als gevolg van overmatig gebruik van alcohol en drugs). Uit de pilot in de basispolitiezorg zou moeten blijken of ook in de Nederlandse situatie (net als in de Verenigde Staten, Canada, Groot-Brittannië en Australië) na invoering van stroomstootwapens de kans op letsel daalt voor zowel de politie als verdachten en dat de aanwezigheid van/ het dreigen met een stroomstootwapen een grote preventieve werking heeft in gewelddadige situaties.

De geïnterviewden binnen de politieleiding, bestuur en vakbond verwachten dat het stroomstootwapen een tussenoplossing kan zijn tussen de pepperspray en het vuurwapen. Zij zijn voorstanders van het stroomstootwapen mits het op de juiste manier wordt gebruikt en in de juiste situaties wordt ingezet. De respondenten zien het stroomstootwapen als een wapen voor onmiddellijk gebruik omdat er een levensbedreigende situatie is ontstaan voor de doelpersoon, voor de omstanders of voor de politie zelf. Als iemand lastig is, moet dit eerst met blote handen en een armtechniek geprobeerd opgelost te worden. Als dat echt niet gaat omwille van de veiligheid, dan pas zou het stroomstootwapen ingezet moeten worden. Zij verwachten dat hierdoor bepaalde situaties met het stroomstootwapen afgehandeld kunnen worden waar anders het vuurwapen getrokken had moeten worden. Zij onderkennen het gevaar dat het stroomstootwapen als makkelijk alternatief gebruikt wordt, om zelf het gevecht niet aan te hoeven gaan.

Het ideaalbeeld van de verantwoordelijken binnen de politie is dat elk team is uitgerust met een stroomstootwapen, maar zij verwachten dat dit qua financiën en trainingen onhaalbaar zal zijn. Toch zou volgens enkele respondenten ten minste per team een aantal mensen met het stroomstootwapen uitgerust moeten zijn. De verantwoordelijken binnen de politie zijn van mening dat het stroomstootwapen niet vervangend zou moeten zijn voor een bestaand geweldmiddel, maar als extra wapen aan het geweldsmiddelenpakket zou moeten worden toegevoegd. Hiermee krijgen agenten een extra keuzemogelijkheid, waardoor zij daadkrachtig kunnen optreden.

De verantwoordelijken binnen de politie verwachten dat het als slecht werkgeverschap gezien zal worden door de bonden, en dat het slecht zou zijn voor het moreel op de werkvloer, als het stroomstootwapen niet aan het pakket van geweldsmiddelen toegevoegd zou worden. Uit de interviews blijkt niet dat dit scenario overwogen wordt. Mocht het stroomstootwapen niet ingevoerd worden, dan zal de politie het werk blijven doen met de pepperspray, hond, schild en het vuurwapen zoals voorheen. Wel verwachten respondenten dat zich dan incidenten voor blijven voor doen, die met het stroomstootwapen beter opgelost hadden kunnen worden. Indien zich incidenten met slechte afloop voordoen, verwacht men wel kritiek vanuit de maatschappij. Respondenten zijn allen van mening dat er heel transparant en proactief gecommuniceerd moet worden naar de burgers waar het stroomstootwapen voor dient, wanneer de politie dit wapen mag inzetten en wat de voor- en nadelen van het wapen zijn.

Wapen- en technologie complex

Algemeen

Bij het wet wapen- en technologiecomplex gaat het om de karakteristieken van het stroomstootwapen. Sommige karakteristieken gelden voor stroomstootwapens in het algemeen, andere zijn specifiek voor het in de pilot gebruikte stroomstootwapen, de Taser X2. Hieronder wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan de karakteristieken van het wapen, het functioneren van het wapen, de werking in combinatie met andere geweldsmiddelen en de nauwkeurigheid plus betrouwbaarheid van het wapen. De beschrijving hieronder is gebaseerd op informatie van de leverancier en interviews met agenten die in het kader van de pilot met het stroomstootwapen zijn uitgerust.

Karakteristieken van de Taser X2

De Taser X2 is een tweeschots stroomstootwapen waarmee twee cartridges na elkaar kunnen worden afgevuurd[6]. Met het indrukken van de trekker worden twee pijltjes op een doelpersoon afgevuurd. De pijltjes blijven verbonden aan het stroomstootwapen. Wanneer de pijltjes de doelpersoon goed raken zal voor de duur van 5 seconden een stroom door het lichaam van de doelpersoon gaan lopen. De Taser X2 beschikt over geavanceerde meet-, regel- en diagnostische systemen. Dit maakt het met name mogelijk om de stroom die na treffen van de pijltjes door het lichaam loopt te meten en instantaan in te stellen op de vereiste sterkte. Een andere technische eigenschap, de zogenaamde X-connect, bewerkstelligt dat bij een misser van een van de pijltjes bij het eerste schot er met het tweede schot alsnog uitschakeling van de doelpersoon kan worden bereikt. Voorwaarde is dat zowel minstens een van de twee bovenste pijtjes als minstens een van de twee onderste pijtjes goed contact maakt met de doelpersoon.

De Taser X2 heeft twee laser doelaanwijzers, één voor de bovenste pijl en één voor de onderste. Op de richtpunten lichten dan rode puntjes op. Voorts is de Taser X2 voorzien van een witte LED lamp die met name bij weinig omgevingslicht het richtgebied van het wapen oplicht. In de praktijk blijkt dat bij weinig of geen omgevingslicht de witte LED lamp een grote reikwijdte heeft, waardoor de bedienaar een doelpersoon vroegtijdig kan zien.

Een extra bedieningsknop aan de zijkant van het wapen biedt de mogelijkheid om de Taser X2 te laten knetteren als waarschuwing, het zogenaamde arc-en. Deze knop dient ook om extra stroomstoten toe te dienen na afvuren. Dezelfde knop wordt ook gebruikt bij toepassing van de

---

[6] Het is goed te beseffen dat de Taser X2 een ander type is dan de met 1 cartridge uitgeruste Taser X26 die indertijd bij de pilot van de arrestatieteams is geïntroduceerd. De belangrijkste verschillen tussen de Taser X2 en de oudere Taser X26 zijn:

- de Taser X2 is een tweeschots stroomstootwapen terwijl de Taser X26 een enkelschots stroomstootwapen is. Dit betekent dat waar bij de Taser X26 na afvuren de cartridge handmatig vervangen moet worden door een nieuwe om nogmaals te kunnen schieten, de Taser X2 twee cartridges naast elkaar draagt, die beide meteen verschoten kunnen worden
- de Taser X2 beschikt over meer geavanceerde meet-, regel- en diagnostische systemen en is daardoor “slimmer” dan de Taser X26. De ingestelde stroomsterkte is door de regelbaarheid lager dan bij de Taser X26 en levert daardoor in principe minder medische risico’s op voor de doelpersoon.
- de Taser X2 heeft twee laser doelaanwijzers die de richtpunten van het wapen belichten voor beide pijltjes. De Taser X26 heeft slechts één laser doelaanwijzer die het richtpunt van het bovenste pijltje belicht.
- de bediening van de Taser X2 wijkt op belangrijke punten af van die van de Taser X26: de functie van de trekker is verschillend doordat deze bij de Taser X26 zowel de functie van afvuren als extra stroomstoten toedienen vervult terwijl bij de Taser X2 de trekker louter de functie afvuren heeft.

Vrijwel alle literatuur over gebruik van stroomstootwapens is gebaseerd op gebruik van de Taser X26, wat betekent dat de resultaten en conclusies niet één op één toepasbaar zijn op het gebruik van de X2.

zogenaamde stun mode waarbij het wapen dan tegen het lichaam van de doelpersoon gedrukt wordt: door het indrukken van de knop wordt een elektrische schok als pijnprikkel toegediend.

De zelf-diagnostiek van de Taser X2 toont de gebruiker de status van het wapen en geeft aan in hoeverre het wapen inzetgereed is. De functies en eigenschappen van de Taser X2 zijn afgebeeld in figuur 1.1.

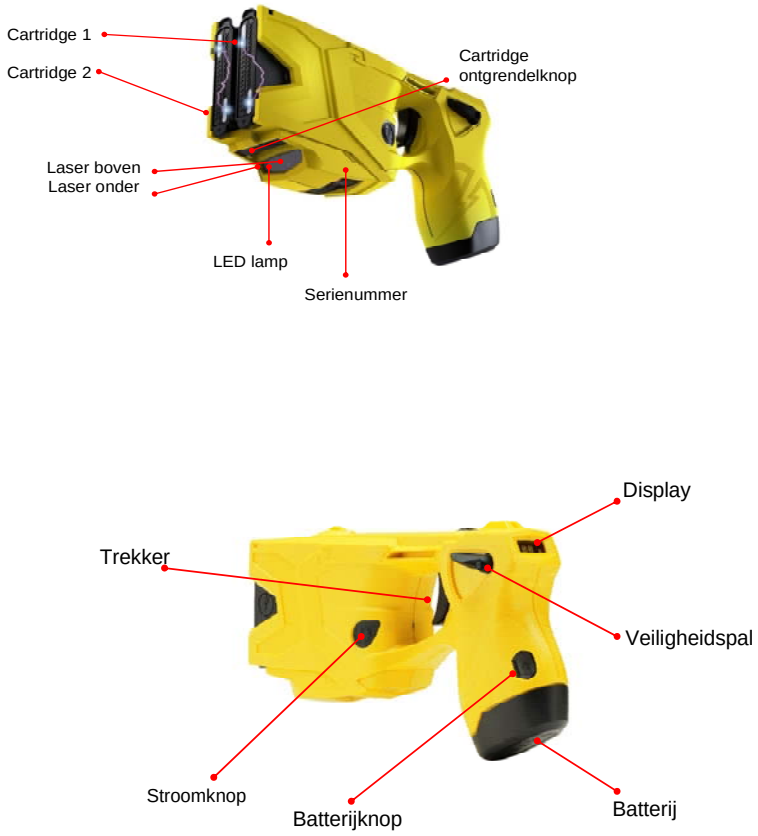

Figuur 1.1 De Taser X2 met zijn eigenschappen en functies

Het stroomstootwapen wordt gedragen in een holster die in principe op meerdere wijzen op de gebruiker kan worden bevestigd. In deze pilot is dat het bovenbeen. De holster dient steeds te worden afgesteld op de gebruiker.

Het is goed om een duidelijk onderscheid te maken tussen de verschillende manieren waarop het stroomstootwapen ingezet kan worden:

Waarschuwen/dreigen voorafgaand aan het afvuren van de pijltjes:

- de bedienaar waarschuwt dat het stroomstootwapen gebruikt zal worden
- de bedienaar trekt het wapen uit de holster
- de bedienaar richt het wapen op de doelpersoon waarbij de twee rode lichtpunten van laser doelaanwijzers zichtbaar zijn op de doelpersoon
- de bedienaar laat het wapen knetteren als extra waarschuwing

Afvuren pijltjes:
- de bedienaar vuurt het wapen af waarna de stroom via de verbindingsdraden tussen het wapen en de pijltjes gedurende 5 seconden door het lichaam van de doelpersoon loopt
- de bedienaar kan na de 5 seconden de stroom opnieuw aanzetten
- de bedienaar kan de tweede cartridge verschieten als het eerste schot heeft gemist of niet de gewenste uitwerking heeft

Stun mode:
- de bedienaar kan de stun mode gebruiken om de doelpersoon een pijnprikkel te geven. Dit kan herhaaldelijk worden toegepast.

De werking van het stroomstootwapen bij het afvuren van de pijltjes is gebaseerd op het tijdelijk verstoren van het motorisch en zintuiglijk zenuwsysteem, waardoor de getroffen persoon gedurende een korte periode niet in staat is om controle over zijn spieren uit te oefenen. Dit effect gaat gepaard met sterke pijnprikkels. Wanneer de pijltjes het lichaam van de doelpersoon treffen gaat via de verbindingsdraden tussen het wapen en de pijltjes gedurende 5 seconden een stroom door het lichaam van de doelpersoon lopen. De stroom kan na die 5 seconden handmatig opnieuw geactiveerd worden met behulp van de stroomknop (*arcing button*) aan de zijkant van het wapen. De duur van de stroom hangt op dat moment af van hoelang de stroomknop wordt ingedrukt. Indien ook de tweede cartridge verschoten wordt is de werkingswijze dezelfde als bij het eerste schot.

Deze toepassing van het stroomstootwapen is bij uitstek bedoeld voor situaties waarbij gewelddadige of met geweld dreigende personen – onder meer als gevolg van het gebruik van verdovende middelen of de psychische staat waarin ze verkeren – niet reageren op pijnprikkels.

Bij toepassing van de zogenaamde stun mode, waarbij het wapen direct in contact wordt gebracht met een doelpersoon en de stroomknop wordt ingedrukt, gaat het alleen over het toedienen van pijnprikkels via het zintuiglijk zenuwsysteem. Het motorisch zenuwsysteem wordt daarmee niet of nauwelijks beïnvloed. De duur van de stroom hangt af van hoelang de stroomknop wordt ingedrukt. Eenzelfde effect als bij toepassing van de stun mode ontstaat dikwijls ook wanneer na afvuren van het stroomstootwapen de pijltjes relatief dicht bij elkaar contact maken met de getroffen persoon, met onderlinge trefafstanden beneden de 20 cm. De verkregen stroomkring beïnvloedt dan een te klein gebied van het lichaam om spiergroepen te kunnen beïnvloeden.

Functioneren van het stroomstootwapen
Het stroomstootwapen is qua beschikbare functionaliteiten en opties een complex wapen. Tegelijkertijd bieden die verschillende opties meer mogelijkheden tot maatwerk en flexibiliteit. Met name het schakelen tussen trekkerknop en stroomknop wordt door gebruikers als ingewikkeld ervaren. Dit is essentieel anders dan bij het vuurwapen. De geconditioneerde reflex met de trekkerfunctie bekend van het vuurwapen wordt bij het stroomstootwapen “verstoord” door de activering van het wapen met trekker voor afvuren cartridge enerzijds en reactiveren van de stroomkring via de aan de zijkant geplaatste stroomknop anderzijds. In de praktijk gaat dat een enkele keer weleens mis en wordt ongewild de tweede cartridge afgevuurd.

De rode puntjes zijn heel functioneel, zowel voor het richten van het wapen als voor de afschrikwekkende werking op doelpersonen. De zichtbaarheid van de rode puntjes is bij fel of tegenlicht weg of sterk verminderd. Dan wordt het richten problematisch. Het kan zelfs de indruk wekken dat het wapen niet functioneert. Ook de witte ledlamp was niet altijd fel genoeg. Het knetteren bij de arcing functie geeft behalve een waarschuwing aan de doelpersoon ook een feedback naar de bedienaar van het stroomstootwapen dat het wapen functioneert. De bedienbaarheid van de stroomknop vereist door de diepe en verre plaatsing van de knop het hanteren van het stroomstootwapen met beide handen. Dit levert een beperking op voor de handelingsvrijheid van de gebruiker. In een enkel geval is gebleken dat onder natte condities het

stroomstootwapen een stroomschok kan geven aan de bedienaar en ook de stun modus niet naar behoren werkt.

De greep van het stroomstootwapen is voor grote handen wat kort, maar dat kan door een langere batterij gecompenseerd worden. De stroomknop blijkt qua bereikbaarheid soms lastig voor kleine handen en bij het dragen van handschoenen wordt de fijne motoriek die voor het bedienen nodig is, gehinderd. Het loslaten van het stroomstootwapen zonder het op te bergen in de holster betekent dat het op de grond valt. Sommige gebruikers stellen voor om het wapen met een touwtje aan de holster te bevestigen zodat het na loslaten blijft hangen (vergelijkbaar met de pepperspray).

De Taser X2 is voorzien van software die iedere paar maanden moet worden geactualiseerd. Het wapen moet daarvoor worden gekoppeld aan het informatiesysteem van de fabrikant. De logdata bevatten de gebruikshistorie en de status van het wapen gedurende de gemonitorde periode. De firma Axon werkt in de richting van een “system of systems” waar onder meer de bodycam deel van uitmaakt. Deze ontwikkeling heeft tot gevolg dat het gebruik van het stroomstootwapen steeds meer ingekapseld wordt in logistieke informatiesystemen die centraal beheerd worden vanuit de leverancier.

Werking wapen in combinatie met andere middelen
De geloofwaardigheid van daadwerkelijk gebruik van het stroomstootwapen is een heel stuk hoger dan die van het vuurwapen, aldus verschillende respondenten. Het feit dat het stroomstootwapen niet via een koord aan de bedienaar verbonden is maakt het gebruik in combinatie met andere geweldmiddelen (of bij op- of afschalen) soms problematisch. De hondenriem komt daarnaast weleens in de knoop met de beenholster. Afgezien van deze handicaps wordt de combinatie van stroomstootwapen en hond door de hondengeleiders positief ervaren, waarbij de hond feitelijk als back-up voor het stroomstootwapen wordt gezien.

Indien de verlamming na het afschieten van de pijltjes niet afdoende werkt is het lastig om de doelpersoon te boeien, want er is dan alsnog fysieke kracht nodig om de doelpersoon te fixeren.

In situaties met mogelijk meer dan één doelpersoon zijn middelen als het stroomstootwapen en pepperspray minder bruikbaar. Dan zou de uitschuifbare wapenstok uitkomst bieden. Sommigen zien met name tegen patiënten het stroomstootwapen als een minder zwaar geweldsmiddel dan pepperspray of de wapenstok. Het veroorzaakt volgens hen minder schade.

Nauwkeurigheid en betrouwbaarheid
De juiste werking van het stroomstootwapen na het afvuren van de pijltjes is afhankelijk van het tot stand komen van een stroomkring. Bij afvuren van een te korte afstand komt er geen stroomkring tot stand. Daarnaast hapert ook de geleiding via de pijltjes naar het lichaam als het trefcontact wordt verbroken of kleding te grote afstand van pijl tot lichaam veroorzaakt (hele dikke kleding of meerdere lagen).

In de praktijk is gebleken dat de wijze van toepassing van de stun modus door de gebruiker soms anders is bedoeld en beleefd dan de uitlezing van het stroomstootwapen achteraf laat zien: duur en frequentie van stroomtoepassing lopen dan uiteen tussen gebruikerservaring en logdata.

Doelcomplex

Het *doelcomplex* omvat factoren van invloed die afhangen van het individu dat onderworpen wordt aan het geweldmiddel (verdachten of andere personen). Het gaat om de houding, de mentale en fysieke toestand van het individu, zijn perceptie van de gebruiker van het geweldmiddel en de politieorganisatie daarachter, zijn motivatie, ervaring met geweld,

bereidheid tot geweldsgebruik, kennis en beschikbaarheid van specifieke tegenmaatregelen en eventuele groepsdynamiek indien het individu deel uitmaakt van een groep.

Stroomstootwapens kunnen worden ingezet tegen mensen en dieren. Hieronder gaat het uitsluitend om aspecten van het gebruik van het stroomstootwapen tegen personen. Niet alle personen waartegen het stroomstootwapen wordt ingezet zijn verdachte van een strafbaar feit (het stroomstootwapen kan ook gebruikt worden tegen personen die een direct dreigend gevaar vormen, vaak personen met geestelijke gezondheidsproblemen), daarom wordt de term doelpersonen gebruikt. Hieronder worden karakteristieken geschetst van de fysieke en mentale toestand waarin doelpersonen verkeren en hun aanspreekbaarheid, in hoeverre zij beschikken over wapens en welke gezondheidsrisico's doelpersonen lopen bij inzet van het stroomstootwapen. We sluiten af met reacties van personen op wie het wapen daadwerkelijk is ingezet. Als bronnen zijn gegevens uit evaluatieformulieren en HOVJ formulieren gebruikt alsmede interviews met agenten die stroomstootwapens hebben gebruikt en met een deskundige vanuit de geestelijke gezondheidszorg. Daarnaast is internationale literatuur geraadpleegd.

Fysieke kenmerken/ toestand doelpersoon.
De doelpersonen tijdens de pilot betroffen vrijwel uitsluitend mannen tussen 13 en 60 jaar van gemiddelde lengte en lichaamsbouw. Een deel van de doelpersonen was reeds bekend bij de politie als winkeldief, inbreker of vanwege geweldsdelicten. Vaak hebben personen die onder invloed zijn van verdovende middelen en personen die in een psychose verkeren een hoge pijndrempel. Deze personen kunnen soms ook heel erg sterk zijn. Sommige doelpersonen beoefenden een gevechtssport, zoals Mixed Martial Arts (MMA).

Mentale kenmerken/ toestand doelpersoon.
Zoals te verwachten was wordt het stroomstootwapen frequent (in ongeveer 27% van alle gevallen) ingezet tegen personen met geestelijke gezondheidsproblemen, dat is ook in overeenstemming met wat uit internationale ervaringen blijkt. Dit is niet verwonderlijk aangezien het stroomstootwapen juist bedoeld is voor mensen die onder meer als gevolg van het gebruik van verdovende middelen of psychische staat waarin ze verkeren, niet reageren op pijnprikkels. Geïnterviewden verklaren dat deze doelpersonen vaak op niets en niemand meer reageren en regelmatig niet meer te benaderen zijn door de politie, hulpverleners of zelfs familie. Veelal verkeerden zij ten tijde van de inzet in een psychose of in een anderszins (zeer) verwarde toestand. Een aantal van deze doelpersonen zat in een inrichting, was drugsverslaafd en/of suïcidaal. In bijna driekwart van de gevallen was de bedienaar bekend met de toestand waarin de doelpersoon verkeerde voordat het stroomstootwapen gebruikt werd. Van een aantal doelpersonen was vooraf bekend bij de politie dat zij hevig in verzet kunnen gaan.

Volgens een geïnterviewde deskundige is kenmerkend voor verwarde of psychotische personen dat zij onvoorspelbaar zijn en van het ene op het andere moment juist wel of juist niet aanspreekbaar zijn. Het is bij deze doelgroep daarom belangrijk om continue te blijven proberen om contact te maken, hoe verward de persoon zich ook gedraagt. Alleen dan kan er een inschatting gemaakt worden in hoeverre iemand in staat is om bewust keuzes te maken en of hij of zij in staat is om afspraken te maken. Dit is uiteraard per individu en per situatie verschillend. Het is niet aannemelijk dat een verward of psychotisch persoon bewust nadenkt over zijn gedrag. Het zijn hele kleine omgevingsfactoren die iets bij een verward of psychotisch persoon kunnen bewerkstelligen, bijvoorbeeld de toon van de stem, lichaamshouding, afstand of juist nabijheid. Voor de een kan iets aanleiding zijn om rustig te worden en voor de ander om nog harder in het verzet te gaan. Juist dit onvoorspelbare en wisselende gedrag maakt verwarde en psychotische personen zo instabiel.

In bezit van wapen
Ruim een op de zes doelpersonen was tijdens de inzet zichtbaar of vermoedelijk in het bezit van een voorwerp dat als wapen gebruikt zou kunnen worden, tegen zichzelf of anderen. Veelal waren dit messen, soms glasscherven of andere zaken die min of meer toevallig als wapen

konden worden gebruikt, zoals een bierfles of een bezemsteel. Verder waren er doelpersonen gewapend met een zwaard, moker, breekijzer, honkbalknuppel en een nep vuurwapen. Een keer betrof het een draaiende kettingzaag.

Gezondheidsrisico's voor de doelpersonen

In de bij het wapen geleverde Nederlandstalige gebruikershandleiding staan de volgende zinnen over gezondheidsrisico's die aan gebruik van het wapen verbonden zijn:
Stroomstootwapens van TASER blijken bij correct gebruik veiliger en effectiever dan andere traditionele hulpmiddelen en technieken van geweldgebruik. Het is echter belangrijk om eraan te denken dat het gebruik van geweld en lichamelijke verlamming door hun aard, het risico lopen om iemand te verwonden of te doden als gevolg van factoren zoals, maar niet beperkt tot: lichamelijke weerstand, inspanning, individuele gevoeligheden en/of onvoorziene omstandigheden. Elk gebruik van geweld, inclusief het gebruik van een CEW, of fysieke inspanning loopt het risico dat een persoon dat iemand gewond raakt of sterft (pagina 5).

Verderop in de documentatie (pagina 40) staat over de plaats van het lichaam waar het stroomstootwapen op afgevuurd moet worden:
Normaal gezien richt de LASER op de lichaamsdelen van het gewenste doel, zoals het onderlichaam en benen wanneer de persoon u aankijkt, of de rug van het doel als de persoon u niet aankijkt. Indien mogelijk, voorkom het opzettelijk richten van de CEW op gevoelige plaatsen van het lichaam zoals hoofd, ogen, keel, borst, of plaatsen van bekende en bestaande letsels zonder juridische grondslag.

Voor meer informatie over gezondheidsrisico's verwijst de leverancier naar een document met productwaarschuwingen en naar een website, waarbij (in het Engels) onder andere de volgende veiligheidsinformatie te vinden is over de potentiële risico's verbonden aan gebruik van het wapen, evenals instructies voor veilig gebruik (waarbij CEW staat voor stroomstootwapen):[7]

- *can cause muscle contractions that may result in injury, including bone fractures.*
- *the loss of control resulting from a CEW exposure may result in injuries due to a fall or other uncontrolled movement*
- *In some individuals, the risk of death or serious injury may increase with cumulative CEW exposure*
- *Some individuals may be particularly susceptible to the effects of CEW use. These susceptible individuals include the elderly, those with heart conditions, asthma or other pulmonary conditions, and people suffering from excited delirium, profound agitation, severe exhaustion, drug intoxication or chronic drug abuse, and/or over-exertion from physical struggle.*

Over het gebruik zegt deze veiligheidsinformatie onder andere het volgende:

- *Minimize the number and duration of CEW exposures*
- *Avoid simultaneous CEW exposures*
- *Control and restrain immediately... to minimize CEW cumulative effects and the total duration of exertion and stress experienced by the subject*
- *When possible, avoid targeting the frontal chest area near the heart to reduce the risk of potential serious injury or death (as a result of so-called cardiac capture)*
- *The preferred target areas are below the neck area for back shots and the lower center mass (below chest) for front shots. The preferred target areas increase dart-to-heart distance and reduce cardiac risks. Back shots are preferable to front shots when practicable*

Over de effectiviteit van het stroomstootwapen zegt de Engelstalige documentatie het volgende:
An ineffective CEW application could increase the risk of death or serious injury to the user, the subject, or others. If a CEW does not operate as intended or if subject is not incapacitated, disengage, redeploy the CEW, or use other force options in accordance with agency Guidance. A CEW's effects may be

[7] We baseren ons hier op de Instructor and User: Warnings, Risks & Release Agreement, van 23 januari 2015, maar er zijn meerdere varianten.

limited by many factors, including absence of delivered electrical charge due to misses, clothing disconnect, intermittent connection, or wire breakage; probe locations or spread; subject's muscle mass; or movement. Some of the factors that may influence the effectiveness of CEW use in effecting or achieving control of a subject include:

- *Subject may not be fully incapacitated. Even though a subject may be affected by a CEW in one part of his body, the subject may maintain full muscle control of other portions of his body. Control and restrain a subject as soon as possible, and be prepared in case the subject is not fully incapacitated.*
- *Subject may recover immediately. A subject receiving a CEW discharge may immediately regain physical or cognitive abilities upon cessation of the delivered CEW discharge. Control and restrain a subject as soon as possible, and be prepared in case the subject immediately recovers.*
- *Drive-stun mode is for pain compliance only. The use of a handheld CEW in drive-stun mode is painful, but generally does not cause incapacitation. Drive-stun use may not be effective on emotionally disturbed persons or others who may not respond to pain due to a mind-body disconnect. Avoid using repeated drive-stuns on such individuals if compliance is not achieved*

In de praktijk zijn de voornaamste verwondingen na inzet van het stroomstootwapen spierpijn (na afvuren van de pijltjes) en oppervlakkige brandwonden (vooral na gebruik van de stun mode). De brandwonden komen van de weerhaken van het stroomstootwapen wanneer die contact maken met de huid. Deze twee soorten verwondingen komen het meest voor bij de kwetsbare doelgroepen, te weten: kinderen, zwangere vrouwen en ouderen.

Tegelijkertijd is het stroomstootwapen omstreden omdat er wereldwijd inmiddels vele honderden overlijdensgevallen zijn na inzet van het stroomstootwapen. Dat heeft te maken met het feit dat er een aantal risicosituaties zijn waarnaar de informatie van de leverancier ook verwijst. De belangrijkste risico's bij het afschieten van de pijltjes zijn: 1. het risico van secundaire verwondingen na een val als het stroomstootwapen wordt ingezet tegen een persoon op een verhoging (schutting, trap, dak etc) of een persoon die wegrent. Wanneer de doelpersoon op het hoofd valt met een harde ondergrond kan dit hersenletsel tot gevolg hebben; 2. het risico op een hartritmestoornis (personen met een pacemaker, of de pijltjes treffen dicht bij het hart of een persoon is onder invloed van drugs of alcohol en er wordt meerdere keren stroom gebruikt). Deze risico's zijn in principe hetzelfde voor alle leeftijden, waarbij vooral ouderen kwetsbaar zijn bij vallen en kan de spiersamentrekking die wordt veroorzaakt door het stroomstootwapen leiden tot musculoskeletale schade. Voor zwangere vrouwen is er geen bewijs dat de ontlading van het stroomstootwapen een samentrekking in de baarmoeder induceert. Valverwondingen door het stroomstootwapen geven een verhoogde kans op een geboorte door keizersnede en laag geboortegewicht.

In de pilot zijn vrijwel alle doelpersonen op wie het stroomstootwapen is afgevuurd onderzocht door een arts of verpleegkundige. Dit gebeurde telkens kort na de inzet. In enkele gevallen is dit niet gebeurd, omdat de doelpersoon dat zelf niet wilde en/of er geen (zichtbaar) letsel was. In twee gevallen werd het onderzoek door de arts of verpleegkundige uitgesteld, omdat de toestand van de doelpersoon dat op dat moment niet toeliet.

Van de 71 keer dat een doelpersoon via de stun mode stroom toegediend kreeg, werd 31 keer de doelpersoon door een arts of verpleegkundige onderzocht. Tien keer werd aangegeven dat dit niet gedaan was. Als reden werd genoemd dat de doelpersoon dat zelf niet wilde of omdat er geen (zichtbaar) letsel was. Een keer werd expliciet aangegeven dat men niet had gedacht aan medische controle, omdat alleen de stun mode was gebruikt en dat suggereert dat dit mogelijk ook de reden was dat in de overige 30 gevallen hierover niets is aangegeven.

Het door de doelpersoon opgelopen letsel ten gevolge van het treffen door de pijltjes bleef in vrijwel alle gevallen beperkt tot (een of twee) kleine penetratiewondjes. Alleen in de casus waarbij per ongeluk het stroomstootwapen werd afgevuurd in plaats van een stroomstoot via de stun mode, moest de wond in de hals na verwijdering van het pijltje in het ziekenhuis gehecht worden. Een keer hield de doelpersoon naast het penetratiewondje een pijnlijk oor over, nadat

een pijltje uit het kraakbeen van zijn oor gehaald moest worden. Verder werden de volgende letsels ten gevolge van een eventuele val gerapporteerd (ieder een keer): een bebloede neus en knokkels, een schaafplek op de rug, geschaafde handen, minimaal schaafletsel, een bult op het voorhoofd, schaafwondjes in het gezicht, een scheur in de huid van het voorhoofd met een hersenschudding en een zwaar gekneusde elleboog. Daarnaast werden bij twee inzetten lichte brandwondjes gerapporteerd ten gevolge van het gebruik van de stun mode.
Overigens hebben bij enkele inzetten doelpersonen letsel opgelopen, anders dan ten gevolge van het stroomstootwapen. Slechts een enkele keer was dit door toedoen van de politie, namelijk door klappen, controlegrepen en door het bijten van de diensthond. In de andere gevallen had de doelpersoon zichzelf verwond door middel van glas, door zichzelf te snijden met een mes of door zichzelf te steken met een mes (in een geval in borst en hals).

Reacties van personen op wie het wapen is ingezet
Een aantal doelpersonen is achteraf door de hulpofficier van justitie een aantal vragen gesteld. De meerderheid van de ondervraagde doelpersonen geeft aan dat zij niet bekend waren met de uitwerking van het stroomstootwapen. De andere doelpersonen die hier wel mee bekend zijn, hebben een filmpje in de media gezien of kennen het stroomstootwapen uit Amerikaanse films. De meerderheid van de doelpersonen heeft de waarschuwing dat het stroomstootwapen ingezet gaat worden gehoord. Een aantal doelpersonen heeft deze waarschuwing niet meegekregen door de eigen fysieke of mentale toestand waarin zij op dat moment verkeerden of omdat de doelpersoon door geschreeuw om hem heen de waarschuwing simpelweg niet kon verstaan. Een aantal doelpersonen geeft aan dat zij niet begrijpen waarom het stroomstootwapen tegen hen is ingezet.

Het gebruikercomplex

Het *gebruiker complex* omvat alle factoren van invloed die van toepassing zijn op de attitude en bekwaamheid van de politieorganisatie en het personeel dat het geweldmiddel ter beschikking heeft en gebruikt. Factoren zoals vaardigheden, ervaring, training en opleiding, richtlijnen en regelgeving, gebruiksvoorschriften, mentale en fysieke conditie, waarneming en beoordeling van de verdachte zijn belangrijke determinanten van het gebruikerscomplex. Al deze factoren staan zowel impliciet als expliciet in wisselwerking met de morele grondslag en instelling van de politieorganisatie en haar personeel. Hieronder wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan de ervaring die agenten hebben met less than lethal geweldmiddelen in het algemeen en eventueel met stroomstootwapens, opleiding en training, hun attitude met betrekking tot en mening over inzet/gevaarsituaties waar geweldgebruik aan de orde kan komen (fysieke aspecten, groepsaspecten). De beschrijving is gebaseerd op interviews met agenten die in het kader van de pilot met het stroomstootwapen zijn uitgerust en het ook daadwerkelijk hebben ingezet, en met docenten integrale beroepsvaardigheden (IBT).

Ervaring met Less than Lethal Weapons en het Stroomstootwapen
De meeste geïnterviewden hebben een meerjarige ervaring in het “blauwe” politiewerk in verschillende functies. Veelal zijn zij werkzaam of begonnen in de incidentafhandeling (noodhulp) van een basisteam. Niet zelden hebben zij daarbij specifieke rollen (gehad) als biker, motorrijder of lid van een ondersteuningsgroep en/of hebben zij specifieke taken ten aanzien van thema’s als drugs, overlast of horeca. Sommigen zijn ook nog wijk/buurtagent, jeugdagent, coördinator, begeleider van studenten of rechercheur (geweest), alhoewel dat laatste een uitzondering is. Enkelen hebben ook nog een achtergrond buiten de politie, onder meer bij defensie en de zorgsector.

De geïnterviewden hebben allen ook ervaring met andere less than lethal weapons dan het stroomstootwapen, met name de wapenstok en pepperspray. En voor de hondengeleiders de diensthond. Een enkeling heeft als voormalig lid van het AT daarnaast ook nog eerdere ervaringen met het stroomstootwapen.

Volgens de geïnterviewden betreft het nut less than lethal wapens vooral het dreigen met of het geven van een pijnprikkel om hun gezag te doen gelden. In die zin worden soms ook de handboeien als geweldmiddel genoemd, wanneer een doelpersoon na geboeid te zijn met behulp van de handboeien een pijnprikkel wordt toegediend.

In hun ervaring is pepperspray beperkt effectief, mede vanwege het feit dat de tijd voordat de pepperspray goed aanslaat bij iemand, nogal variabel is. Daarnaast is er het risico om zichzelf, collega's of de diensthond te besmetten.

Ook de korte wapenstok wordt als weinig effectief ervaren in het geval mensen onder invloed zijn van drank en/of drugs. Het gebruik levert daarentegen geen risico's op zoals met pepperspray wel het geval is. In basisteam Zwolle heeft men naast de korte wapenstok de beschikking over de uitschuifbare wapenstok. Met de uitschuifbare wapenstok is het dreigend gebruik, het uitschuiven van de wapenstok, vaak al afdoende om het gezag weer te herstellen. Hondengeleiders ervaren dat vaak enkel de aanwezigheid of het dreigend inzetten van de diensthond afdoende is om het gezag weer te doen gelden. De diensthond is daarbij vooral geschikt voor afdrijving, om mensen op afstand te houden. De lange wapenstok gebruiken hondengeleiders vooral om controle te houden op de omgeving, onder meer om mensen te 'prikken' met de wapenstok en zo op afstand te houden.

In bijzondere situaties, veelal incidenten met verwarde of psychotische personen, wordt ook gebruik gemaakt van wat wel de 'schildprocedure' wordt genoemd, waarbij een gewelddadig persoon met behulp van een (lexaan) schild benaderd en gefixeerd wordt. Deze procedure (er zijn verschillende varianten, er is geen eenduidige landelijke procedure) wordt als betrouwbaar en effectief ervaren.

Opleiding en training

De doelstelling van de opleiding is operationeel medewerkers zodanig toe te rusten dat zij in staat zijn het stroomstootwapen en de nieuwe holster veilig en correct te gebruiken.[8] Hiertoe volgen zij een cursus (die in eerste instantie twee dagen duurde, maar na de tussenrapportage is uitgebreid naar drie dagen) waarin kennis en vaardigheden ten aanzien van de werking van het stroomstootwapen, het bedienen en inzetten van het wapen binnen het van toepassing zijnde juridische kader worden onderricht. Tevens wordt de nazorg die de medewerker na inzet van het stroomstootwapen dient te verlenen onderricht. De opleiding wordt afgesloten met twee toetsen.

Docenten geven aan dat er meer getraind moet worden op scenario's. Het algemene gevoelen is dat voor de cursus minimaal drie dagen moeten worden ingeruimd. Na het uitbrengen van de tussenrapportage is in de cursus ook scenario-training opgenomen. Daar was in eerste instantie niet in voorzien wegens tijdgebrek. De inpassing van scenario's in de opleiding hangt af van de progressie die een opleidingsgroep maakt. Dit leidt tot verschillen in bekwaamheid na voltooiing van de opleiding. Bij de scenariotrainingen blijkt dat afschalen (weer wegstoppen van het stroomstootwapen) voor velen lastig is.

De cursisten vinden de cursus een goede voorbereiding op de praktijk. Hiermee bedoelt men dan vooral de bediening van het wapen, over wanneer je het wapen mag inzetten en wat de risico's voor de doelpersoon zijn. Tegelijkertijd vindt men de cursus ook wat kort door de bocht, is de cursus erg vol en is er meer tijd nodig. Ook om het geleerde meer te kunnen inslijten door herhaling. Onder meer voor het beter conditioneren van het hanteren van het stroomstootwapen naast het vuurwapen. Maar ook voor de transitie van stroomstootwapen naar vuurwapen; men vindt het moeilijk, als dat nodig is, daarvoor het stroomstootwapen op de grond te gooien. Ook

[8] Het opleidingsprogramma staat beschreven in de Studiegids 9203480 Bedienaar Stroomstootwapen voor de BPZ, versie 20170119.

heeft men de neiging na het afvuren het stroomstootwapen gericht te houden, wat gevaarlijk kan zijn voor de collega's die de doelpersoon fixeren.

Verder mist men praktijkrelevante context, dynamische doelpersonen, inzet in duisternis, inzet in het kader van openbare orde met publiek, in het algemeen praktijksituaties met meer druk en hectiek, waarbij het gewenste effect van het wapen kan uitblijven en waarbij de beperkingen van het wapen nadrukkelijker aan bod komen. Nu is tijdens de training een treffer per definitie effectief, terwijl dat in de werkelijkheid soms niet zo is. Daarnaast willen hondengeleiders meer scenario's trainen waarin zij met hond en stroomstootwapen moeten optreden.

Met betrekking tot de stunmode weten bedienaren vaak niet dat de stunmode enkel een pijnprikkel geeft, en zijn ze zijn onzeker over hoe en wanneer de stunmode ingezet mag en kan worden. De cursisten hebben ook vragen over de veiligheid van het wapen bij verkeerd gebruik, over hun juridische positie bij (verkeerd) gebruik en over 'disclaimers' van de leverancier waarover men niet is geïnformeerd.

De geïnterviewden vinden de opleiding en training een voorwaarde voor de benodigde vaardigheden en daarmee een voorwaarde voor het succesvol gebruik van het stroomstootwapen. Bovendien maakt de cursus je bewust van welke afweging je moet maken en wanneer je het stroomstootwapen kan gebruiken. Tegelijkertijd wordt het belang van de opleiding en training ook gerelativeerd. Ten eerste omdat niet iedereen de vaardigheden even snel eigen weet te maken. Ten tweede omdat de mate van succesvol gebruik ook afhankelijk is van de persoon van de bedienaar. Niet iedereen is bijvoorbeeld in gelijke mate stressbestendig, wat evenzeer invloed heeft op het succesvolle gebruik van het stroomstootwapen. Ten derde hangt het succesvolle gebruik ook samen met de professionele houding van de bedienaar, in de zin dat je bereid moet zijn je IBT-vaardigheden op peil te houden.

Attitude en mening

Tijdens de interviews lieten de geïnterviewden op diverse manieren hun houding ten aanzien van het stroomstootwapen blijken. Voor alle geïnterviewden is deze houding duidelijk positief.

In de beleving van de geïnterviewden heeft het stroomstootwapen veel effect op de doelpersoon en staakt deze duidelijk eerder zijn verzet bij dreiging met het stroomstootwapen. Het enthousiasme van veel bedienaren heeft te maken met deze afschrikwekkende werking van het stroomstootwapen. De verklaring daarvoor is gelegen dat je de dreiging makkelijk waar kan maken. Het stroomstootwapen brengt betrekkelijk weinig letsel toe, geeft (dus) ook minder gedoe achteraf en is daarmee relatief snel en makkelijk in te zetten. De kracht van de dreiging zit hem er ook in dat de doelpersoon dit duidelijk beseft, waardoor hij sneller eieren voor zijn geld kiest. Bovendien vergroten de rode 'dots' van de laser en het 'knetteren' deze dreiging extra en is het wapen ook betrouwbaar in moeilijkere (weers-)omstandigheden. Niet voor niets noemen veel geïnterviewden als belangrijkste toegevoegde waarde van het stroomstootwapen dat het veel schade en letsel zal besparen, zowel bij de doelpersoon als bij de agent zelf. De lagere geweldsdrempel die dit met zich meebrengt leidt volgens de geïnterviewden tot meer daadkracht en een daadkrachtigere uitstraling. Dit is volgens sommige geïnterviewden ook wat het publiek meer van de politie wilt zien. Daarbij zeggen met name respondenten uit de basisteams dat beschikbaarheid van het stroomstootwapen gepaard gaat met meer zelfvertrouwen en een groter veiligheidsgevoel. De hondengeleiders ervaren dat niet zo. Een enkeling meent dat het stroomstootwapen een tekort aan fysieke meerwaarde kan compenseren ('met het stroomstootwapen toch je mannetje staan') omdat het met stroomstootwapen mogelijk is 'op afstand' te blijven en de doelpersoon uit te schakelen zonder 'fysiek te gaan' met alle (persoonlijke) risico's van dien. Daardoor behoudt je makkelijker de regie en komt het politieoptreden rustiger en vooral ook professioneler over. In deze tijd van sociale media kan dat weer bijdragen aan positieve beeldvorming van de politie in meer algemene zin. Zo worden al veel positieve reacties ontvangen over het politieoptreden van filmpjes op internet. Men denkt echter niet dat een betere beeldvorming ook per se zal leiden tot meer gezag en vertrouwen van het publiek. Wel verwacht men in dat per saldo het politiegeweld

door het stroomstootwapen zal dalen, omdat de daling ten gevolge van het succesvol ‘afdreigen’ groter zal zijn dan de stijging door de lagere geweldsdrempel. Bovendien maakt het stroomstootwapen het politiegeweld minder heftig.

Dat het stroomstootwapen tot minder schade en letsel leidt is ook een belangrijk gegeven bij het optreden tegen bepaalde type doelpersonen, in het bijzonder personen met verward gedrag. Zij zijn vaak niet aanspreekbaar, reageren niet of nauwelijks op pijnprikkels en zijn bovendien vaak niet verantwoordelijk voor hun gedrag op dat moment. Het onder controle brengen van deze personen, niet zelden patiënten, met betrekkelijk weinig letsel wordt in moreel opzicht als een groot pluspunt van het stroomstootwapen gezien.

Geïnterviewden zeggen dat ze weinig begrip op zouden kunnen brengen voor een uitkomst van de pilot waarbij het stroomstootwapen niet wordt ingevoerd. Men geeft aan dat er inmiddels voldoende casussen zijn die de meerwaarde van het stroomstootwapen bewijzen; waarin het stroomstootwapen (veel) erger heeft voorkomen, men vreest dat zonder stroomstootwapen het geweldniveau, met alle schade en letsel van dien, zal toenemen. Bovendien haalt men aan dat het stroomstootwapen ook veel geld bespaart. Onder meer op ziekteverzuim van agenten die anders door fysiek geweld letsel hadden opgelopen, of door onderzoeken achteraf om de inzet van het politiegeweld te toetsen. Maar bovenal doordat het stroomstootwapen de inzetbaarheid van agenten vergroot. Waar bijvoorbeeld eerst zes agenten nodig waren voor een schildprocedure (in sommige eenheden houdt een schildprocedure een optreden van zes agenten in) bij een situatie met een persoon in een psychose, kan dit nu afgedaan worden door een agent met een stroomstootwapen. Of dat agenten in de noodhulp als ‘first responder’ direct de melding kunnen afhandelen en niet eerst hoeven te wachten op de komst van bijvoorbeeld een hondengeleider. Daarbij geven enkele van deze ‘first responders’ aan dat de bredere inzetbaarheid, eerder ergens naartoe gestuurd worden, het werk uitdagender en leuker maakt. Verder zal de besparing op ziekteverzuim en de bredere inzetbaarheid positieve consequenties hebben voor de capaciteit en de planning. Enkele geïnterviewden geven aan dat bij de beslissing over het stroomstootwapen ook dergelijke aspecten ingecalculeerd moeten worden.

Naast de overwegend positieve geluiden klinkt er hier en daar ook een kritische noot omdat het stroomstootwapen in de praktijk niet altijd toepasbaar is of niet het gewenste effect heeft. Daarbij is er altijd een zeker risico dat nieuwe middelen, zoals het stroomstootwapen, gebruikt worden ter compensatie voor een gebrek aan bepaalde vaardigheden. Bijvoorbeeld sociale vaardigheden, waardoor de situatie te snel met het stroomstootwapen wordt opgelost, om maar niet fysiek te hoeven gaan en ze ‘zo’n stroomstootwapen immers niet voor niets bij zich dragen’. Het helpt daarbij niet dat de geweldinstructie nogal ruim geformuleerd is. In die zin kan de geweldinstructie, zeker voor wat betreft de uitwering van subsidiariteit en proportionaliteit, explicieter. Een enkeling maakt zich in dat verband zorgen over de mogelijke juridische consequenties, waarbij zij als bedienaar speelbal zijn in de juridische zoektocht naar wat de grenzen van de inzet met het stroomstootwapen zijn. Desondanks zijn de meeste geïnterviewden overwegend positief over de geweldinstructie. Voor hen is er geen reden deze aan te passen, te meer het juist de ruimte biedt voor een inzet met het stroomstootwapen die past bij de situatie. De verantwoordelijkheid ligt daarmee voor hen terecht bij de agent. In dat licht bezien is er weinig begrip voor de discussie omtrent het wel of niet ‘stunnen’. Erkend wordt dat het geen wondermiddel is, maar wel een gerichte pijnstoot zonder dat het leidt tot letsel. Als dat niet meer kan zal op andere wijze een pijnprikkel moeten worden gegeven, met alle risico’s van dien voor doelpersoon en de agent.

De geïnterviewden is gevraagd waar het stroomstootwapen beter op zijn plaats is, in het geval niet iedereen uitgerust wordt met het stroomstootwapen. In de antwoorden is een duidelijke scheidslijn te ontwaren tussen de hondengeleiders en de medewerkers van de basisteams. De hondengeleiders zijn unaniem van mening dat specialistische eenheden zoals het Team Surveillancehonden beter zijn toegerust voor het stroomstootwapen. Deze medewerkers hebben meer ervaring met geweld dan medewerkers van de basisteams. Bovendien vinden zij het stroomstootwapen voor hondengeleiders relatief waardevoller omdat zij solo werken. Het

uitreiken van het stroomstootwapen aan medewerkers in basisteams zou volgens de geïnterviewde hondengeleiders leiden tot een misplaatst gevoel van veiligheid.

De geïnterviewden uit de basisteams zijn hier duidelijk een andere mening toegedaan. Zij stellen dat het stroomstootwapen juist bij hen, als ‘first responder’ de meeste meerwaarde zal opleveren. Met name zal het leiden tot meer efficiëntie van de inzet. De basisteams ervaren dat zij met het stroomstootwapen meer zaken direct zelf af kunnen handelen, zodat minder inzet van specialistische eenheden zoals hondengeleiders nodig is. De agenten zijn zodoende sneller weer beschikbaar voor de volgende melding. Deze meerwaarde van het stroomstootwapen achten zij in landelijke gebieden groter dan in stedelijke gebieden, aangezien daar minder snel back-up is. Ook voor medewerkers in de basisteams die solo werken, zoals de motorrijders, wordt het stroomstootwapen relatief waardevoller gevonden.

De ondersteuningsgroep heeft het stroomstootwapen slechts in een situatie ingezet, zonder daarmee het beoogde effect te bereiken. Met hun groepsgewijze inzet kunnen zij goed optreden in de situaties waar zij mee te maken krijgen en is het stroomstootwapen niet echt nodig, hooguit als een alternatief wanneer de groepsgewijze inzet niet succesvol is.

Groepsaspecten
Volgens de geïnterviewden is het werken op straat niet veranderd door de komst van het stroomstootwapen. Desondanks zijn hierover wel wat verschillen tussen de geïnterviewden te noteren. Zo zijn de agenten van de basisteams overwegend tevreden over de samenwerking op straat. Het verdelen van de rollen tijdens het politieoptreden gaat doorgaans min of meer automatisch, ook al is er soms weinig tijd om vooraf de aanpak door te spreken. Vaak is men op elkaar ingespeeld en wordt er geacteerd op het gedrag van de collega. Bij gevaarlijke situaties, bijvoorbeeld als er sprake is van een mes, worden bij voorkeur wel vooraf afspraken gemaakt. Ten aanzien van het stroomstootwapen is het een voordeel dat de collega’s dezelfde training hebben doorlopen.

Dit laatste is tevens het grootste verschil met de hondengeleiders. Zij werken solo en kunnen daardoor niet uitgaan van automatismen met collega’s uit de basispolitiezorg waar zij mee samenwerken. Deze collega’s hebben weliswaar een uitleg gekregen over het stroomstootwapen maar zijn doorgaans niet gedetailleerd op de hoogte over het stroomstootwapen en hebben er geen specifieke training over ontvangen. Het is daarom nogal eens nodig deze collega’s te informeren. Bijvoorbeeld dat de doelpersoon al gefixeerd kan worden terwijl er nog stroom wordt gegeven. Soms gedragen collega’s zich in hun ogen zelfs onprofessioneel, bijvoorbeeld als zij zich meer als toeschouwer dan collega gedragen en de inzet van het stroomstootwapen door de hondengeleider filmen met hun mobieltje en daarna op internet plaatsen. Doordat hondengeleiders geregeld ter plaatse komen als een situatie zich al ontwikkeld heeft (en collega’s bijvoorbeeld in gevecht zijn met een verdachte) komt het regelmatig voor dat inzet van het stroomstootwapen door het afvuren van de pijltjes niet meer mogelijk is en vervolgens gekozen wordt voor inzet van de stun mode.

Interactie Gebruiker – Wapen

De beschikbaarheid van een wapen heeft invloed op de gebruiker. Op basis van interviewsmet gebruikers en gegevens van de evaluatieformulieren wordt hieronder een overzicht gegeven van die invloed. Zowel waar het gaat om inzetwijze, bediening, gebruik in relatie tot beschikbaarheid andere middelen en attitude is een belangrijk aspect van het stroomstootwapen dat “je moet blijven nadenken bij dit wapen”. Je moet rustig blijven en nadenken over de keuzes: pakken, aanzetten, richten of op een andere manier dreigen, waarschuwen, pijltjes afvuren, eventueel extra stroom, nazorg. Dat geldt zeker ook bij stress en voor inzet is actie-intelligentie nodig. Je kunt hem niet snel even pakken en het stroomstootwapen is geen wapen voor noodweer. Het stroomstootwapen vereist heel bewust

kiezen: wel of niet gebruiken en de inzet is daarmee vaak planmatiger vergeleken met andere geweldmiddelen.

Inzetwijze
Uit de interviews blijkt dat voor dreigen niet altijd tijd is in de praktijk en dat het zogenaamde "**knetteren**" ook kan plaatsvinden zonder het stroomstootwapen op een doelpersoon te richten, puur om het knetterend geluid te laten horen

De **stunmode** wordt vooral gebruikt als er al collega's op de doelpersoon liggen/ met de doelpersoon aan het worstelen zijn die nog niet volledig onder controle is en ook bij geboeide doelpersonen die tijdens transport alsnog gewelddadig/ lastig zijn. De drempel voor het gebruik van de stunmode is lager als je stroomstootwapen al in je hand hebt en er dan een situatie is waar je geen pijltjes kan afschieten. Diverse gebruikers die de stunmode toepasten melden dat zij – anders dan bij het afschieten van de pijltjes - als bedienaar geen effect zagen, maar aan collega's moesten vragen aan te geven wanneer het werkt. Soms werkt gebruik van de stunmode averechts en wordt de doelpersoon nog agressiever. Bij stunnen is er sprake van een afweging: hoe lang geef ik stroom? Afvuren van de pijltjes gaat gepaard met 5 seconden stroom, het stunnen of geven van extra stroom is afhankelijk van hoe lang de stunknop ingedrukt wordt.

Richten kan soms lastig zijn: bij rennend gebruik en in vol daglicht weet je niet zeker of de beide rode puntjes "raak" zijn. Los daarvan moet je vaak bewegen met het stroomstootwapen om een plekje te vinden voor de pijltjes. Het stroomstootwapen vereist afstand, die moet je soms creëren, en dat is niet altijd mogelijk, vooral binnenshuis in kleine ruimtes (met ook nog kans op raken collega's of omstanders, een extra overweging bij het stroomstootwapen).

De **trekker** van het stroomstootwapen is zeer licht, daardoor kan makkelijk een ongewild (tweede) schot afgevuurd worden, dat is in de praktijk ook al voorgekomen.

Bedieningsaspecten
Er zijn veel opmerkingen over het draagcomfort van de heupholster, waarbij er verschillen zijn tussen hondengeleiders, bikers, motorrijders en "reguliere" agenten. Bij verschillende activiteiten kan het wapen + holster lastig zijn: bij in- en uit auto stappen (blijft achter stuur haken, gordel blijft hangen), bij autorijden (komt tegen stuur), bij klimmen, bij aan een tafel zitten. Bij rennen vormt het wapen + holster geen belemmering. Het wapen in de heupholster trekt aan de riem en zou, zo vermelden diverse gebruikers, mogelijk een rol kunnen (gaan) spelen bij lage rugpijn. Het delen van hetzelfde wapen + holster met meerdere collega's vereist daarnaast het steeds opnieuw afstellen.

De heupholster wordt vaak genoemd als een lastige plek om het wapen vandaan te trekken. Tegelijkertijd stellen de gebruikers dat er geen goede andere optie is (op het vest zou ook lastig zijn). Het belang van kruiselings trekken (het stroomstootwapen zit niet aan dezelfde kant als het vuurwapen) wordt ondersteund, om ongewild trekken van het vuurwapen te voorkomen. Desondanks komt het in de training regelmatig voor dat een gebruiker het vuurwapen in de hand heeft in plaats van het stroomstootwapen. In de praktijk komt het ook incidenteel voor.

Het stroomstootwapen kan met een hand bediend worden, maar na afvuren van de pijltjes zijn twee handen nodig bij pijltjes verwijderen, cartridge verwijderen, draad verzamelen. Bediening van de stunmode wordt diverse keren als lastig bestempeld, vooral door hondengeleiders in situaties dat ze ook hun hond bij zich hebben

Gebruik stroomstootwapen in combinatie met andere middelen
Het stroomstootwapen wordt niet zo vaak gebruikt **in combinatie met** andere middelen. De gebruikers spreken wel over het stroomstootwapen in combinatie met de **beschikbaarheid** van andere geweldmiddelen (waarbij ik geen opmerkingen zie over de uitschuifbare wapenstok). Dat

heeft ook weer te maken met het feit dat je- zoals gebruikers zeggen -voor inzet van het stroomstootwapen meer moet nadenken. Dat heeft tot gevolg dat bewust gekozen wordt een stroomstootwapen in te zetten in plaats van een andere geweldmiddel en dat er meestal geen sprake is van een opeenvolging van geweldmiddelen (soms wel bijvoorbeeld als pepperspray niet werkt; de transitie naar het vuurwapen zit in de training, maar is in de praktijk nog niet aan de orde geweest). Gebruik van de stunmode vindt wel veelvuldig plaats in combinatie met een andere geweldsvorm, namelijk gebruik van fysieke controletechnieken door collega's.

De combinatie hond en stroomstootwapen heeft voor- en nadelen: ze samen gebruiken (hond aan de ene hand, stroomstootwapen in de andere hand) is lastig, anderzijds is de hond wel handig voor als het stroomstootwapen niet de verwachte uitwerking heeft. In de basispolitiezorg wordt het stroomstootwapen vaak ingezet als alternatief voor de hond (waar in het verleden in lastige situaties eerst op de komst van de hondengeleider gewacht zou worden).

Niet zozeer in combinatie met andere middelen, maar ten opzichte van andere geweldmiddelen krijgt in het keuzeproces het stroomstootwapen vaak de voorkeur boven inzet van:

- het vuurwapen, niet alleen om dat vaak te zwaar is en geen optie, maar ook omdat je na gebruik vuurwapen in het verdachtenbankje komt. Er zijn wel enkele situaties geweest waarbij volgens de geïnterviewden gebruik van het vuurwapen gerechtvaardigd was geweest
- de hond, die als een zwaarder geweldmiddel wordt gezien dat meer letsel veroorzaakt (waarbij dreigen met hond of met stroomstootwapen als even effectief wordt gezien).
- pepperspray omdat gebruik van pepperspray aan allerlei regels/ voorwaarden is gebonden, het effect te lang duurt of uitblijft, en er gevaar is zelfbesmetting/ besmetting collega's. Pepperspray zou wel beter zijn voor agressieve dieren
- wapenstok, omdat gebruik van de wapenstok minder controle zou geven dan het stroomstootwapen
- op de vuist gaan of het gebruik van een nekklem gezien de risico's daarvan

Invloed op functioneren en attitude
Er is sprake van een duidelijk verschil tussen hondengeleiders en medewerkers in de basisteams: hondengeleiders voelen zich al veilig en zelfverzekerd, de beschikbaarheid van het stroomstootwapen heeft daar naar eigen zeggen geen invloed op, voor medewerkers in de basisteams leidt beschikbaarheid stroomstootwapen **in specifieke situaties** naar eigen zeggen tot meer zelfvertrouwen (net als aanwezigheid van de hond ertoe leidt dat collega's zich gesteund/gesterkt voelen). Hondengeleiders hebben naar eigen zeggen sowieso een andere mindset, omdat zij vrijwel uitsluitend naar geweldmeldingen gaan.

In bredere zin geeft de beschikbaarheid van het stroomstootwapen gebruikers het gevoel dat ze nu meer keuze hebben en professioneler op kunnen treden doordat ze met minder geweld tot een oplossing kunnen komen. Vanwege de benodigde afstand en minder fysiek optreden zou sprake zijn van minder letsel voor politie en doelpersonen, bij verwarden hoef je nu minder snel naar het vuurwapen te grijpen. Medewerkers in de basisteams zeggen nu meer te kunnen met minder mensen, en met het stroomstootwapen niet meer hoeven te wachten op hondengeleider of arrestatieteam. Dat maakt eerder en daadkrachtiger handelen mogelijk in meer situaties, met minder "pappen en nathouden". Je kunt het nu waarmaken, is het gevoel. Het feit dat het stroomstootwapen dubbelschots is draagt daaraan bij: het houdt niet op na een eerste misser. In de basisteams zou het stroomstootwapen ook bijdragen aan het teamgevoel doordat ook kleinere of minder ervaren collega met het stroomstootwapen daadkrachtig op kunnen treden.

In eerste instantie is er na de opleiding een mindset dat het stroomstootwapen altijd werkt (mede omdat benadrukt wordt dat pepperspray niet altijd werkt). Na een mindere ervaring verandert de mindset: je ziet ook de nadelen, het stroomstootwapen werkt niet altijd.

Groepsaspecten
Hondengeleiders met een stroomstootwapen worden nu nog sneller bij een situatie geroepen, juist vanwege het feit dat ze over het stroomstootwapen beschikken, in de andere pilotteams juist minder vaak, omdat men zelf over het stroomstootwapen beschikt.

De inzet van het stroomstootwapen maakt deel uit van gezamenlijk optreden van collega's in onderling samenspel. De gebruikers vermelden weinig over aspecten die van belang zijn bij de onderlinge taakverdeling.

Interactie wapen - doel

Algemeen
Pas bij daadwerkelijke inzet van het stroomstootwapen blijkt wat het effect zal zijn. Voor het effect is het vooral van belang waar het wapen de doelpersoon treft. Het verloop van de interactie wordt ook beïnvloed door eventuele eerdere ervaringen van de doelpersoon met het stroomstootwapen. Als in die eerdere confrontatie het stroomstootwapen minder effectief was, zal hij bij volgende confrontaties mogelijk minder afgeschrikt worden of eventueel tegenmaatregelen nemen. Als bronnen hebben we de informatie uit evaluatieformulieren, geweldsrapportages en HOVJ-formulieren gebruikt naast interviews met gebruikers.

Treffen stroomstootwapen
Afgeschoten stroomstootwapens vertonen zeer uiteenlopende trefferbeelden. Zo zijn er situaties waarin beide treffers in één been geplaatst zijn, waarbij op het been is gericht omdat een eerder schot op het bovenlichaam geen effect had, met name door dikke kleding. De spreiding van de treffers is afhankelijk van de afstand tussen stroomstootwapen en doelpersoon, en twee treffers in het been is het resultaat van een beperkte afstand tussen beide pijltjes bij treffen.

Gebruik van de stun modus is in principe altijd raak omdat daarbij het stroomstootwapen op het lichaam wordt gedrukt, maar er kunnen toch uiteenlopende effecten op de doelpersoon optreden, variërend van geen merkbare uitwerking tot medewerking, maar ook het tegenovergestelde komt regelmatig voor: heftiger verzet.

Effect stroomstootwapen
Het richten van de rode laser doelaanwijzers op de doelpersoon resulteert in twee rode puntjes die voor de doelpersoon meestal zichtbaar zijn, mits deze van tevoren aangestraald wordt. Daar reageren de meeste doelpersonen op door mee te werken, met name als dit aanstralen door verbale waarschuwingen begeleid wordt. Sommige doelpersonen worden dan pas gewaar dat het stroomstootwapen op hen gericht is. Daarnaast blijkt in enkele gevallen waarin de doelpersoon alleen de rode puntjes ziet en het wapen niet, hij niet weet wat voor type wapen aanstraalt: het zou ook een vuurwapen kunnen zijn. Dat kan een extra afschrikkend effect opleveren.

Het effect van de rode laserpuntjes wordt versterkt als het stroomstootwapen ook knettert. Het knetteren van het stroomstootwapen werkt alleen in op de doelpersoon als die het geluid ook echt waarneemt. Dat hoeft niet altijd zo te zijn. Als de doelpersoon het stroomstootwapen op zich gericht ziet blijkt deze in veel gevallen te gaan meewerken, zelfs als hij beschikt over een of ander wapen. Kennelijk is er een hoge geloofwaardigheid bij de doelpersoon dat bij niet meewerken het stroomstootwapen ook echt wordt afgevuurd. De geloofwaardigheid van daadwerkelijk gebruik lijkt groter dan bij het (dodelijke) dienstwapen.

Er blijft echter altijd een aantal doelpersonen die niet meewerken op louter het dreigen met het stroomstootwapen. Sommigen worden er zelfs agressiever door, het stroomstootwapen heeft dan als het ware een rode lap werking. Dat geldt ook voor de stun modus. Bij sommige doelpersonen heeft de met de stun overgebrachte pijnprikkel effect, maar bij anderen juist niet

of pas na herhaalde toepassing. Daarbij blijkt ook de plaatsing van het stroomstootwapen op het lichaam van invloed op het effect. De pijnprikkel die bij de stun modus wordt uitgeoefend is qua effect nogal uiteenlopend tussen doelpersonen. Behalve de variëteit in natuurlijke weerstand tegen pijn onder doelpersonen speelt ook de actuele gemoeds- en/of fysiologische toestand van de doelpersoon hierbij een aanzienlijke rol. In een aantal gevallen merkten alleen de collega's dat de stun modus een effect had op de doelpersoon doordat ze deze dan voelden verkrampen tijdens het fysiek contact dat ze met hem hadden. Verder is ook vastgesteld dat ook de langere duur van de stroomstoot in de stun modus van invloed is op de mate van meewerken van de doelpersoon.

Een belangrijk gevolg bij het afvuren van het stroomstootwapen en het daar op volgende verlammen van de doelpersoon is diens beperkte vermogen of zelfs volledige onvermogen zichzelf op te vangen bij het neervallen. Dat kan bij ongelukkig neerkomen leiden tot ernstig letsel. Dit blijkt nadrukkelijk het geval bij een wegrennende doelpersoon die na in de rug getroffen te zijn hard voorover valt. Dit levert een extra risico op bij harde ondergronden zoals een straat of stoep. Tijdens de pilot is een val met ernstig letsel niet voorgekomen, maar het risico was in enkele gevallen wel aanwezig.

In een aantal situaties heeft het stroomstootwapen in eerste instantie effect gehad, maar zodra collega's de doelpersoon fysiek onder controle wilden brengen ging deze weer in fysiek verzet zodra de stroom ophield. Mogelijk wordt medewerking pas echt bereikt als de doelpersoon beseft dat het stroomstootwapen herhaaldelijk wordt of kan worden gebruikt.
Het effect van het stroomstootwapen zonder dat het daadwerkelijk wordt gebruikt is groot. In meer dan de helft van alle confrontaties blijkt waarschuwen met het stroomstootwapen al tot medewerking te leiden. In de pilotteams heeft publiekscommunicatie plaatsgevonden over het stroomstootwapen en diverse respondenten zeiden dat het regelmatig voorkwam dat doelpersonen op de hoogte waren van het feit dat het wapen bij de politie lokaal in gebruik was. Het ontzag voor het stroomstootwapen was groot, met name omdat men wist dat het wapen een krachtige stroomschok geeft en dat kan mede verklaren waarom doelpersonen bij confrontaties met het stroomstootwapen snel gingen meewerken. Opmerkelijk is dat ook doelpersonen die in zeer opgewonden toestand en/of agressief waren tot snelle medewerking konden worden gebracht door met het stroomstootwapen te waarschuwen. En zij herinnerden zich het voorval dusdanig goed dat ze in volgende confrontaties veel eerder meewerkten, ondanks hun psychose of andere mentale verwarde toestand. Het effect is dus in bepaalde mate duurzaam.

Het waarschuwen met het stroomstootwapen heeft in een enkel geval ook een averechts effect gehad. In een geval durfde een verdachte die zich verschanste niet naar buiten te komen uit angst voor het effect van het stroomstootwapen. Mogelijk hangt dat samen met de inschatting dat de kans op daadwerkelijke inzet van het stroomstootwapen groot is.

In een aantal situaties had het afvuren van het stroomstootwapen geen of slechts een beperkt verlammingseffect op de doelpersoon. Dit had als oorzaak het missen van een der pijltjes, het bij treffen niet of onvoldoende verkrijgen van een stroomkring doordat er kleding of een ander obstakel op de doelpersoon dit verhinderde, of door het afvuren van zeer korte afstand waardoor de trefpunten te dicht bij elkaar lagen. In een enkel geval was de hapering van de stroomkring tijdelijk, want opvolgende stroomstoten bleken dan toch effect te hebben, hoewel dat niet duidelijk verlamming maar een eerder pijnprikkel was.
Indien er een tweede schot is afgevuurd, had dit niet in alle gevallen alsnog een verlammend effect.

In een situatie waarin de vloer en ook de stroomstootwapen bedienaar nat was vanwege weersomstandigheden bleek dit de stroom van het stroomstootwapen naar de stroomstootwapen bedienaar toe te leiden en niet of nauwelijks naar de doelpersoon. Het effect was daarmee averechts.

Hoewel het stroomstootwapen een wapen is dat in principe tegen één of hooguit twee doelpersonen kan worden ingezet, is in een enkel geval ook een groepseffect bereikt door het waarschuwen met het stroomstootwapen tegen zo'n groep. Het achtereenvolgens richten van de rode laser op meerdere doelpersonen droeg daaraan bij. Dit is met name gebeurd tegen de inzittenden van een auto die werd aangehouden.

Het daadwerkelijke gebruik van het stroomstootwapen heeft als neveneffect ook verwondingen. Dat zijn vrijwel altijd kleine wondjes door de penetratie van de pijltjes in de huid, en schroeiplekjes ingeval de stun modus is toegepast. Daarnaast zijn er in een aantal gevallen schaafwonden veroorzaakt door het vallen na de verlamming door het stroomstootwapen na afvuren. In één geval is er een ernstig gekneusde elleboog veroorzaakt bij een val. In enkele gevallen is er door doelpersonen geklaagd over spierpijn achteraf, die kan ontstaan door de tijdelijke verkramping van spiergroepen. Ondanks dat ernstige verwondingen tijdens de pilot verder zijn uitgebleven, was in de beschouwde casuïstiek het risico op valletsel echter zeker aanwezig, met name in de paar situaties waarin de doelpersoon een steekwapen vasthield of van een verhoging viel.

Tegenmaatregelen
Onder tegenmaatregelen kunnen opzettelijke tactische of technische methoden worden verstaan die bedoeld zijn om het effect van het stroomstootwapen teniet te doen of te voorkomen. Toevallige "tegenmaatregelen" zoals effect-verstorende objecten aan de doelpersoon kunnen hier ook toe worden gerekend.

Interactie gebruiker - doel

De interactie tussen gebruiker/bedienaar en doelpersoon valt uiteen in verschillende onderdelen: dreigen (in verschillende vormen), stroomgebruik, onder controle brengen en boeien, verwijderen pijltjes en verwerken draden/ cartridge, verlenen van nazorg, transport, controle door arts. Feitelijk gebruik van het wapen in de vorm van richten waarbij een doelpersoon wordt aangestraald, knetteren, afschieten van de pijltjes en gebruik van de stunmode vormen voor het doel van de PTA als zodanig geen onderdeel van de interactie tussen gebruiker en doelpersoon (terwijl de interactie wel heel anders verloopt in geval er sprake is van dreigen met of daadwerkelijk afvuren van de pijltjes of inzet van de stun mode). Tegelijkertijd is in al deze fasen communicatie van cruciaal belang, omdat verbaal aangekondigd wordt dat bij niet-gehoorzamen daadwerkelijk tot stroomgebruik overgegaan zal worden of, nadat al stroom is toegediend, opnieuw stroom gebruikt zal worden bij gebrek aan medewerking of verzet. Uit de interviews en videobeelden komt duidelijk naar voren hoe het bij stroomstootwapen inzet vaak gaat om een combinatie met helder communiceren.

Voor het begrijpen van de interactie tussen gebruiker en doelpersonen is het van belang dat er verschillende soorten doelpersonen zijn: verdachten en personen die geen verdachte zijn en waar vaak in het kader van hulpverlening tegen opgetreden wordt. Ook bij degenen die wel een strafbaar feit hebben begaan is een deel verward en reageert niet op aanspreken. Voor het begrijpen van de interactie is het ook van belang te weten dat het stroomstootwapen vooral preventief wordt ingezet (zo wordt het ook geleerd) in de zin dat agenten ervoor kiezen voordat de situatie al is geëscaleerd tot daadwerkelijk geweldgebruik.

Het merendeel van de gevallen dat het stroomstootwapen dreigend of daadwerkelijk middels stroom wordt ingezet wordt verbaal aangekondigd. Vooral bij stun inzetten om verzet te breken wordt niet altijd eerst gewaarschuwd. Verbaal aankondigen is vaak al afdoende (al wordt die verbale waarschuwing meestal wel ondersteund met het trekken, richten en/of knetteren), zoals ook blijkt uit de literatuur en de tussenrapportage en escaleert de interactie niet naar daadwerkelijk stroomgebruik (of ander geweld). Wat daar binnen de interactie aan bijdraagt (behalve de reputatie van het stroomstootwapen/ de angst voor stroom bij sommige

doelpersonen): het duidelijke uiterlijk van het stroomstootwapen, inclusief de gele kleur, de escalatiemogelijkheden van verbaal via trekken tot richten met zichtbare rode dots en het knetteren.

Dat het binnen de interactie ondanks verbale waarschuwing en zichtbare dreiging met het wapen toch tot stroomgebruik komt kan verschillende oorzaken hebben: niet alle betrokkenen hadden in de gaten dat er een stroomstootwapen op ze ingezet zou worden: ze hadden "*er niks van meegekregen*", "*Ik heb niets gehoord, iedereen om mij heen was aan het schreeuwen*", het 'knetteren' niet gehoord of gewoon geen idee. Gebruik van medicijnen, alcohol en/of drugs in de uren voorafgaand aan de aanhouding, beïnvloedde het verloop van de interactie in bijna de helft van de gevallen. Sommige doelpersonen kozen er ook voor om, ondanks dat er sprake was een waarschuwing die ze begrepen hadden actief verzet te plegen of niet mee te werken.

In gevallen dat de pijltjes zijn afgevuurd is de betrokken persoon, ook als deze neergaat, nog niet onder controle: in de 5 seconden dat stroom wordt afgegeven dient een collega de getroffen persoon te benaderen en te boeien. In de praktijk blijkt dat er in meer dan de helft (62%) van de gevallen extra actie werd genomen door de bedienaar: hetzij door het afvuren van de tweede cartridge, hetzij door extra stroom toe te dienen via de draden of door inzet van de stun mode. De bedienaar wil vooral eerst zicht hebben op de handen van het doelpersoon

De interactie tussen bedienaar en doelpersoon beperkt zich niet tot het al dan niet succesvol dreigen of het toedienen van stroom: als de pijltjes zijn afgevuurd en het doelpersoon (al dan niet na meerdere vormen van stroomtoediening) onder controle is gaat de interactie over in nazorg: het verwijderen van de pijltjes. Dat gaat makkelijk als deze alleen in de kleding van het doelpersoon zitten en wat lastiger als de pijltjes in de huid zitten: degene die de pijltjes verwijdert moet dan eerst plastic handschoenen aantrekken. Tijdens de hele interactie blijft communicatie om het doelpersoon duidelijk te maken wat er staat te gebeuren van belang, blijkt uit de interviews en videobeelden.

Een belangrijk aspect van de interactie tussen gebruiker en doelpersoon is de afstand tussen beide: als de afstand te klein of te groot is kan het stroomstootwapen niet effectief ingezet worden. In de praktijk was de afstand tussen gebruiker en doelpersoon bij het afvuren van de pijltjes gemiddeld drie meter, minder dan daarvoor aangegeven "ideale" afstand van vier meter. Zowel gebruiker als doelpersoon spelen een rol als het gaat om de afstand tussen beiden en twee derde van de doelpersonen was in beweging op het moment dat pijltjes afgevuurd werden.

In de Nederlandse pilot wordt frequent gebruik gemaakt van de stun mode, vrijwel altijd als zelfstandig middel (zonder dat eerst pijltjes zijn afgevuurd), in alle gevallen om verzet van het doelpersoon te breken (in sommige gevallen nadat deze al geboeid is). De interactie verloopt daarbij anders dan bij (dreigen met) het afvuren van de pijltjes: er is contact met het doelpersoon i.p.v. afstand, het doelpersoon is vaak al op enigerlei wijze onder controle of in gevecht/ aan het worstelen met andere agenten. Wat de interactie ook anders maakt is dat een eventueel effect van het gebruik van de stun voor de bedienaar vaak niet direct zichtbaar/ merkbaar is.

Nazorg
In vrijwel alle gevallen worden de pijltjes onmiddellijk of binnen tien minuten verwijderd, meestal door de bedienaar zelf of door een aanwezige collega. Een keer vond dit plaats onder toezicht van een aanwezige arts en een keer werden de pijltjes verwijderd door een arts in het ziekenhuis. In de gevallen waarin dit langer duurde, was dit toe te schrijven aan het feit dat betrokkene zich bleef verzetten of vluchtte, of omdat eerst medicijnen toegediend moesten worden.

Vrijwel alle personen op wie het stroomstootwapen is afgevuurd zijn onderzocht door een arts of verpleegkundige (na gebruik stun mode gebeurde het niet altijd). Dit gebeurde telkens kort na de inzet. In enkele gevallen wilde de betrokkene zich niet medisch laten checken of liet de

toestand van de betrokkene medische controle niet toe. Communicatie is in dit stadium van belang om betrokkene duidelijk te maken welke handelingen verricht gaan worden.

Operationele context

Gebruik van een wapen vindt plaats in een specifieke operationele context en de werking van het wapen zal afhangen van die context. De context heeft daarnaast ook invloed op de interactie tussen gebruiker en doelpersoon en op de interactie tussen gebruiker en het wapen. Hieronder wordt op basis van de gegevens in de evaluatieformulieren en interviews met gebruikers een schets gegeven van de operationele context, zowel in fysieke zin (inclusief weersomstandigheden), informatieve zin (de rol van voorinformatie) als in sociale zin (de rol van andere betrokkenen en de situationele dynamiek).

Fysieke context: binnen
In situaties waarin het stroomstootwapen binnenshuis wordt toegepast, komt het regelmatig voor dat dit beperkingen oplevert voor het afvuren van het stroomstootwapen. Het gaat daarbij om beperkingen in de afstand tussen bedienaar en de doelpersoon, in de beschikbare tijd die voor het afvuren van het stroomstootwapen beschikbaar is als gevolg van al dan niet bewuste afscherming van de doelpersoon door wanden, deuren en andere vaste obstakels in de inrichting van het binnenruimte. De korte vrije schootsvelden in een binnenruimte hebben in een aantal situaties geleid tot dusdanig korte afstand tussen bedienaar en doelpersoon bij afvuren dat er de uitwerking van het stroomstootwapen onvoldoende was door de met korte vuurafstand gepaarde onvoldoende spreiding van de twee trefpunten.

De korte vrije zichtlijnen die in een binnenruimte dikwijls blijken voor te komen leiden ook tot kortere reactietijden en daarmee nogal eens tot een dwang het stroomstootwapen meteen af te vuren zonder eerst te hebben gewaarschuwd. De fysieke compactheid van binnenruimtes levert ook beperkingen voor de onderlinge positionering van samenwerkende collega’s in operationele inzetsituaties van het stroomstootwapen.

Complexere binnenruimtes met meerdere kamers, doorgangen en etages hebben in sommige situaties het vinden van de doelpersoon bemoeilijkt en tot openbreken van deuren van deuren genoodzaakt. Doelpersonen konden door dit oponthoud in enkele gevallen naar buiten vluchten of zich verstoppen.

Verhogingen zoals trappen en balkons waarop de doelpersoon zich kon bevinden of verplaatsen brengen een ernstig valrisico met zich mee indien het stroomstootwapen dan zou worden afgevuurd.

In een binnen omgeving blijken vaak losse voorwerpen zoals huisraad obstakels beschikbaar te zijn die in principe gebruikt te kunnen worden om het toepassen van het stroomstootwapen onmogelijk te maken. In een tweetal gevallen blijkt er water, al of niet vermengd met schoonmaakmiddel, op de vloer te liggen. Dat kan in principe bij actief gebruik van het stroomstootwapen voor stroomgeleiding zorgen die ook anderen dan de doelpersoon een schok kan geven.

Fysieke context: buiten
Buitenshuis blijken de fysieke beperkingen die zich binnenshuis voordoen nauwelijks op te treden. Uitzonderingen zijn afgesloten binnenplaatsen zoals tuinen met schuttingen waarin zich obstakels en verstopplaatsen kunnen bevinden. Ook parkeerplaatsen met geparkeerde auto’s hebben invloed, zeker als doelpersonen zich nog in een auto bevinden. Doorgaans zijn de zicht- en schootsvelden veel groter dan binnenshuis en daarmee ook de reactietijden voor stroomstootwapen-bedienaar en eventuele collega’s. Daar staat tegenover dat doelpersonen in

de vrije ruimte makkelijker kunnen vluchten en zodoende buiten bereik van het stroomstootwapen komen.

Al deze belemmeringen zijn in een of meer gerapporteerde situaties voorgekomen.

In een aantal situaties hebben voertuigen een rol gespeeld in de afloop van een aanhouding. Enkele malen moesten verdachten die zich per voertuig verplaatsten aangehouden worden. Het stroomstootwapen werd dan ingezet nadat het voertuig tot stilstand gebracht was en de verdachte het voertuig verlaten had.

In enkele situaties waren een of meerdere voertuigen van de politie of hulpverleners aanwezig. Verdachten die met behulp van het stroomstootwapen waren aangehouden werden na te zijn geboeid in een van deze voertuigen geplaatst en weggevoerd. In een enkel geval werden politievoertuigen gebruikt om de locatie waarin de doelpersoon zich bevond af te grenzen.

Buiten spelen potentieel ook weersomstandigheden een rol, maar in de praktijk is het weer nauwelijks of niet van invloed geweest op het verloop van de situaties waarin het stroomstootwapen is gebruikt. Dat neemt niet weg dat in buitensituaties wind het trefferbeeld na afvuren kan verschuiven ten opzichte van de aangestraalde richtpunten. Dit bleek bij één der opleidingsdagen van de ondersteuningsgroep. Zichtomstandigheden bleken evenmin weinig invloed te hebben gehad. In één situatie werd de stroomstootwapen-bedienaar verblind door fel zonlicht waardoor de rode laser-belichtingspunten op de doelpersoon pas na enige gewenning zichtbaar werden.

Context: Voorinformatie
Voorinformatie blijkt in veel van de beschouwde situaties een belangrijke rol te spelen voor de wijze waarop de stroomstootwapen-bedienaar en betroken collega’s een doelpersoon benaderen. Voorinformatie omvat onder meer de identiteit van de doelpersoon, de toestand en fysieke vermogens van de doelpersoon en van zijn of haar gedrag voorafgaande aan of op het moment van interventie. De toestand en het gedrag van de doelpersoon kunnen onder meer bepaald worden door het gebruik van drugs, alcohol of medicatie, of een combinatie daarvan. Ook de voorgeschiedenis van een doelpersoon biedt aanknopingspunten voor de wijze van benaderen. Voorgeschiedenis, inclusief eerdere confrontaties met politie-collega’s bij aanhoudingen heeft in een aantal gevallen een voorspellende waarde gehad bij het beoordelen of een situatie de inzet van het stroomstootwapen zou vereisen.

Een bijzonder aspect in de voorinformatie betreft de eventuele bewapening van de doelpersoon. Dit is aan de orde een aanzienlijk aantal van de beschouwde situaties. Op basis daarvan konden de politiemedewerkers zich daarop voorbereiden en beoordelen of en op welke wijze het stroomstootwapen zou kunnen worden toegepast. Daaraan gekoppelde informatie over de locatie van de doelpersoon en andere aldaar aanwezige personen gaf aanvullend inzicht hoe de doelpersoon benaderd zou kunnen worden.

Voorts was in een aantal gevallen ook de voorgeschiedenis van de doelpersoon bij de politie bekend. Daaruit viel af te leiden hoe de doelpersoon zou kunnen gaan reageren op de confrontatie met de politie. Bij heel agressieve en sterke doelpersonen werd dan op voorhand besloten meerdere eenheden naar de locatie te sturen, Aldus anticiperend op de grote weerstand bij aanhouding.

Voorinformatie biedt dus in de meeste gevallen de basis voor het maken van een operationeel plan voor de stroomstootwapen bedienaars, zo blijkt uit de beschouwde situaties. De tijd die beschikbaar is tijdens het aanrijden van de locatie wordt gebruikt om het plan te maken en de inzet te coördineren. Voorinformatie reduceert zo de onzekerheidsgraad van de stroomstootwapen-bedienaar en in de beschikbare voorbereidingstijd worden diverse interventie-opties afgewogen en gecommuniceerd tussen collega’s. Mogelijke negatieve verrassingseffecten van een onverwachte confrontatie met een gevaarlijke doelpersoon worden

op deze wijze voorkomen. Soms leiden ze zelfs tot een verrassings- of overrompelingseffect op de doelpersoon, zo laat casuïstiek zien.

Een enkele keer blijkt de voorinformatie de politiemensen op het verkeerde been te zetten. Dat is het gevolg van een bepaald verwachtingspatroon dat daarop volgt maar dat ter plekke niet blijkt te stroken met de werkelijke situatie en aard van de doelpersoon. Ook is het voorgekomen dat de voorinformatie te summier was en de collega's met een onverwacht sterke doelpersoon werden geconfronteerd.

Met name bij de hondengeleiders is vooraf al duidelijk dat in het incident er al een bepaald geweldsniveau is bereikt. Zij anticiperen daarop en stappen dan in op dat escalatieniveau. Dat betekent dat ze het stroomstootwapen, de hond en soms beide al inzet klaar hebben. In een aantal gevallen is de situatie door het bereikte escalatieniveau al kritisch geworden en is de voorinformatie cruciaal voor de hondengeleider om te besluiten snel ter plaatse te zijn om te kunnen interveniëren. Voorinformatie blijkt dan ook voldoende te (kunnen) zijn om vooraf te bepalen of het stroomstootwapen of de hond moet worden ingezet.

Context: andere betrokkenen (agenten en burgers)
In nagenoeg alle situaties zijn er minimaal twee politiemensen bij het incident aanwezig. In de meeste gevallen is er vooraf een rolverdeling afgesproken, waarbij één agent en in enkele gevallen meerdere agenten het stroomstootwapen voeren. De andere collega's hebben dan een opvolgingstaak, waarbij het onder controle krijgen en/of boeien van de doelpersoon de belangrijkste is. Met name bij de hondengeleiders ligt die rolverdeling vast, zij hanteren het stroomstootwapen en de BPZ-collega's van de noodhulp vervullen dan de flankerende rollen. De hondengeleider heeft het voortouw in het regisseren van de actie. Bij het ingaan van de actie stelden zij ook de slagorde op van de betrokken collega's en hun rol daarbij. In enkele situaties is verklaard dat het feit dat de collega's al vaker hadden samengewerkt een zeer positieve werking had op een soepele taakverdeling en dito verloop van de operatie.

In Rotterdam zijn de BPZ-collega's in het beginstadium van de pilot gebriefd over de werking van het stroomstootwapen. Niettemin was in een aantal incidenten het instrueren van de BPZ-collega's over de werkwijze van het stroomstootwapen een aandachtpunt. Dat betrof met name het ontwijken van de stroomdraden opdat zij niet zelf stroom zouden voelen en ook om te voorkomen dat de stroomdraden zouden worden losgetrokken. In minstens één geval hebben collega's wel een stroomschok gevoeld doordat ze de pijltjes aanraakten terwijl de stroomkring niet door de doelpersoon liep. Meer in het algemeen zijn door de stroomstootwapen-bedienaar collega's gecoacht indien deze de pijltjes moesten verwijderen.

Soms is het niet mogelijk gebleken om vooraf een rolverdeling af te spreken. Dat is met name zo als één of meerdere agenten al in gevecht zijn met de doelpersoon, vaak op de grond. De stroomstootwapen-bedienaar is in principe ter plaatse om de doelpersoon te helpen onder controle te krijgen, maar kan het wapen niet afvuren omdat er geen vrij trefvlak is op de doelpersoon. In zo'n situatie wordt er regelmatig voor gekozen om middels de stun modus een pijnprikkel aan de doelpersoon toe te dienen.

In een aanzienlijk deel van de incidenten zijn ook anderen aanwezig, zoals huisgenoten, buren, passanten en ook personeel, waaronder medisch. Met name bij in- of direct aanwonenden zijn dikwijls slachtoffers/bedreigden van de doelpersoon. Deze mensen spelen soms een actieve rol door het geven van aanwijzingen aan de politiemensen maar hebben soms ongewild ook een storende rol door hun toestand, omdat ze angstig of in paniek zijn. In een geval werden medebewoners boos op de agenten maar werden door begeleidend personeel in toom gehouden. Daar moeten de politiemensen dan rekening mee houden waardoor hun aandacht verdeeld wordt. Het beïnvloedt ook het verloop van de interventie doordat de aanwezigen feitelijk randvoorwaarden opwerpen die ook de opties tot het aanwenden van het stroomstootwapen beperken, zoals schootsvelden, schietposities en ruimte voor collega's om zich op te stellen en de inzet van het stroomstootwapen op te volgen.

Medisch personeel heeft, met name bij toepassing van het stroomstootwapen binnen GGZ-instellingen, een overleg- en/of adviserende rol gehad ten aanzien van het benaderen van de doelpersoon, in zo'n geval feitelijk een patiënt. Dit heeft er mede toe geleid dat voor toepassing van het stroomstootwapen werd gekozen in plaats van fysiek geweld omdat het stroomstootwapen de minst schadelijke optie werd geacht om de patiënt onder controle te krijgen.

Een andere rol die omstanders kunnen vervullen is die van getuige. Dat kan consequenties hebben voor de nasleep van een incident, zeker als zo'n getuige slechts een fragment ziet van het incident en dat ten nadele van het optreden van de agent(en) uitlegt. Steeds belangrijker wordt daarbij het maken van foto- of video-opnames, omdat ook die meteen of achteraf via sociale media kunnen worden verspreid en aldus van invloed kunnen zijn op de beoordeling van de wijze waarop agenten in het incident hebben opgetreden, dan wel op het imago van de politie in het algemeen.

Slechts in een enkel geval vond een incident plaats in de openbare ruimte met grotere aantallen omstanders. Die omstanders waren niet direct betrokken bij het incident maar volgden het op enige afstand, waarbij ook opnames werden gemaakt met smartphones. Mogelijk heeft het zien (en mogelijk kennen) van het stroomstootwapen en het horen knetteren ervan een afschrikkende werking op omstanders die daarom afstand bewaren. In één geval leidde de verbale bemoeienis van omstanders ertoe dat de doelpersoon zich aangemoedigd voelde om verzet te blijven uitoefenen.

De aanwezigheid van omstanders was, ondank hun doorgaans passieve rol, wel van invloed op de wijze waarop de agenten de doelpersoon benaderden. Zo blijkt in zo'n situatie het inbrengen van de politiehond geen optie te zijn omdat die potentieel omstanders kan bedreigen.

Situationele dynamiek algemeen

Een belangrijke variabele in de operationele context is de wijze waarop de agent(en) de locatie van de doelpersoon benaderen en de doelpersoon zelf tegenkomen. Verkregen voorinformatie geeft dikwijls geen of in beperkte mate details van de locatie van de doelpersoon en de toegankelijkheid ervan. Indien de doelpersoon zich binnenshuis bevindt is er onvoldoende bekend over diens precieze positie en over de configuratie van de binnenruimte. Evenmin is het altijd duidelijk hoe de doelpersoon zich opstelt bij confrontatie met de politie en of hij daarbij over wapens beschikt. De politie moet dan handelen naar bevind en kan daarbij voor onverwachte situaties komen te staan waarbij snel handelen is geboden. Dat betreft dan ook de keuze over de inzet van het stroomstootwapen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de doelpersoon zich heeft ingesloten en weigert open te doen voor de politie. In andere situaties is de doelpersoon wel vroegtijdig in beeld en kan door de politie al afstand besloten worden op welke wijze de doelpersoon tegemoet getreden en of het stroomstootwapen daarbij ingezet moet worden.

De doelpersoon zelf heeft ook opties om te reageren op de confrontatie met de politie. Soms stelt deze zich teweer met wapens of toevallig beschikbaar materiaal dat zich daarvoor leent of gebruikt dit ter zelfbescherming. Voorkennis bij de doelpersoon over de beschikbaarheid van het stroomstootwapen bij de lokale politie heeft in enkele gevallen daarbij een rol gespeeld. Verdachten blijken tijdens een aanhouding sterk te kunnen wisselen in hun houding en gedrag, tussen rustig en heel agressief, waardoor het voor de politie moeilijk is om de juiste en proportionele benadering te kiezen om de doelpersoon onder controle te krijgen.

In situaties buitenshuis kan de situatie ook complex zijn. De doelpersoon heeft dan doorgaans meer bewegingsvrijheid en heeft die in een aantal gevallen gebruikt om zich trachten te onttrekken aan aanhouding. Politiemensen anticiperen daarop of reageren door de doelpersoon groepsgewijs de bewegingsvrijheid te beperken. De inzet van het stroomstootwapen is in een dynamische situatie problematisch indien de doelpersoon buiten schootsbereik van het stroomstootwapen tracht te blijven door weg te rennen of zich te verschansen. De mate waarin

groepsgewijs optreden van de politie slaagt hangt mede af van het aantal politiemensen dat ter plaatse beschikbaar is en de reactietijd om bij het incident te komen.

Een bijzondere situatie betreft doelpersonen die zich per voertuig verplaatsen en aangehouden moeten worden. Zolang deze in het stilstaande voertuig blijft zitten met deuren en ramen gesloten kan het stroomstootwapen niet effectief afgevuurd worden. De dreiging ermee, met name door het activeren van de rode laser doelaanwijzers, blijkt soms voldoende te kunnen zijn om de doelpersoon tot medewerking te brengen.

De situationele dynamiek kan dusdanig zijn dat bij de confrontatie met de doelpersoon ook ineens rekening gehouden moet worden met andere aanwezigen of omstanders. Dat kan de inzetopties van zowel het stroomstootwapen en ook andere geweldsopties beïnvloeden. Daarnaast heeft ook de aanwezigheid van collega's in enkele gevallen voor onverwachte situaties gezorgd omdat de inzet van het stroomstootwapen erdoor werd belemmerd indien collega's in het schootsveld van het stroomstootwapen kwamen of nadat het stroomstootwapen was afgeschoten zij met de draden in aanraking kwamen en zelfs getroffen werden door een of twee pijltjes van het stroomstootwapen en zo een stroomschok kregen. De nabijheid van collega's bij de bedienaar van het stroomstootwapen blijkt echter vaak noodzakelijk om de samenwerking om de doelpersoon in te sluiten dit vereist en om het verlammende effect van het afgeschoten stroomstootwapen op de doelpersoon tijdig te kunnen benutten om de doelpersoon te fixeren/boeien.

Tenslotte doen zich situaties voor waarin doelpersonen die al ingesloten zijn of en/of al geboeid zijn toch nog fysiek verzet bieden. Dit heeft in een aantal gevallen geleid tot het gebruiken van het stroomstootwapen om de doelpersoon te dwingen zijn verzet te staken. In deze situaties is de afstand tussen de stroomstootwapen-bedienaar en de doelpersoon dusdanig klein dat het stroomstootwapen niet kon worden afgevuurd en in de stun modus is toegepast.

Context: interactie operationeel en politiek-strategisch/ maatschappelijk

Politiewerk vindt niet in een vacuüm plaats, en dat geldt ook voor het gebruik van het stroomstootwapen. Het gebruik moet passen bij de doelstellingen en kernwaarden van de politie. Gebruik van het stroomstootwapen kan leiden tot media-aandacht en reacties vanuit de politiek, mensenrechtenorganisaties en anderen. De politie communiceert zelf ook actief over inzet van het stroomstootwapen. Reacties uit de maatschappij kunnen weer van invloed zijn op de operationele context waarin politiemensen hun werk doen. Hieronder volgt een schets van een aantal relevante aspecten, gebaseerd op een mediascan en interviews met gebruikers.

In de media verschijnen gedurende de pilot diverse berichten over de pilot met het stroomstootwapen. Er is een voorlichtingsfilmpje gemaakt door de politie waarin wordt uitgelegd waarom zij denken dat een nieuw wapen wenselijk is, hoe het wapen werkt en in wat voor een situaties het wapen ingezet kan worden. Veel burgers geven er in interactie met agenten op de pilotlocaties ook blijk van filmpjes te hebben gezien op onder andere Dumpert.nl en Youtube.nl. waarin het stroomstootwapen gebruikt wordt door de politie in het buitenland, in sommige gevallen op discutabele wijze. Deze beelden en geluiden uit het buitenland hebben ook invloed op de beeldvorming in Nederland. Die invloed kan verschillende kanten opgaan: hij kan bijdragen aan de afschrikwekkende werking van het wapen (waardoor daadwerkelijk afvuren van de pijltjes minder vaak nodig wordt) of hij kan leiden tot het accentueren van de risico's verbonden aan gebruik van het stroomstootwapen.

In de media krijgt af en toe een incident veel aandacht. Onder andere de casus in februari 2017 waar het stroomstootwapen werd ingezet door middel van het afvuren van de pijltjes op een persoon die achteraf bleek niet de gezochte verdachte te zijn en daarbij zijn elleboog brak/ zwaar kneusde, in september 2017 zond 1Vandaag een item uit over een patiënt in de separeerruimte van een psychiatrische inrichting waartegen in juli 2017 het meermalen de stunmodus was gebruikt om hem medicatie te kunnen toedienen. Naar aanleiding hiervan stelde

Amnesty International dat de invoering van het stroomstootwapen kan leiden tot juist meer politiegeweld en incidenten met dodelijke afloop zoals eerder in het buitenland al het geval was. In oktober 2017 was er de casus waar de pijltjes werden afgevuurd op een 13-jarige verwarde jongen. Defense for Children sprak zich naar aanleiding hiervan uit dat een stroomstootwapen een potentieel traumatiserende aanpak voor jongeren is. Zij vinden dat het gebruik van het stroomstootwapen op kinderen verboden moet worden.

De casus van juli 2017 waarbij het stroomstootwapen werd ingezet in een psychiatrische inrichting heeft geleid tot een (aangenomen) motie in de Tweede kamer en het per direct verbieden van het gebruik van dit wapen binnen GGZ-instellingen. Dit voorbeeld laat zien dat er door iets dat op operationeel niveau (de werkvloer) plaatsvindt, via de media en maatschappelijke instanties de kwestie (het gebruik van het stroomstootwapen) naar het maatschappelijk en zelfs politiek niveau getild kan worden. Door het verbod van het gebruik van het stroomstootwapen in GGZ-instellingen, heeft een beslissing in de politiek directe gevolgen voor de operatie.

Na publicatie van de tussenrapportage in september 2017 brengt Amnesty International in februari 2018 het rapport “Een mislukt experiment” uit. In Het rapport is Amnesty International zeer kritisch over het stroomstootwapen, vooral vanwege het gebruik van de stunmode. Amnesty is bang dat de drempel om geweld te gebruiken zo verlaagd wordt en misbruik op de loer ligt. Verder wordt er in het rapport onder andere kritiek geuit op het hoge percentage van de gevallen dat het stroomstootwapen is ingezet tegen ongewapende mensen en het feit dat agenten in hun training te weinig op de hoogte gebracht zijn van de risico's.

Geïnterviewde politiemensen vinden dat de politie erg transparant moet zijn als het gaat over incidenten met in dit geval een stroomstootwapen. De politie zou als eerste een incident naar buiten moeten brengen met de juiste gegevens, zodat dit niet door de media ‘verdraaid’ kan worden. Tevens zou er door proactieve communicatie begrip en respect kunnen worden gekweekt voor de politie. Vanuit de politie wordt er in de communicatie naar buiten selectief omgegaan met wat er gecommuniceerd wordt onder andere vanwege de privacy van de verdachten of patiënten. Voor sommige geïnterviewde politiemensen ontstaat er door het ontbreken van bepaalde informatie een discrepantie tussen de operationele werkelijkheid en het beeld dat er in de maatschappij en de politiek leeft. Dit veroorzaakt weleens frustratie bij de gebruikers van het stroomstootwapen. Volgens hen realiseren mensen zich niet dat als het stroomstootwapen niet was ingezet, dan hoogstwaarschijnlijk het vuurwapen getrokken was of de politiehond was ingezet.

Na afloop van de pilotperiode in maart 2018 kreeg een casus uit het uitgaansgebied in Amersfoort juist veel positieve aandacht, waarbij agenten door te dreigen met het stroomstootwapen een gewelddadige situatie tot een goed einde wisten te brengen zonder gebruik te hoeven maken van hun vuurwapen. De casus leidde tot een optreden van de voorzitter van de stuurgroep in het programma Pauw (12 maart 2018).

Ondanks dat het stroomstootwapen door veel mensen gezien wordt als een “heftig” wapen, denken de geïnterviewde gebruikers van het stroomstootwapen niet dat de invoering van het stroomstootwapen negatieve consequenties zullen hebben voor de verhoudingen tussen de politie en de samenleving. Over het algemeen reageert het publiek volgens hen op straat positief op de komst van het stroomstootwapen. De mensen op straat reageren nieuwsgierig op het nieuwe wapen. Men kijkt naar het wapen op het bovenbeen en stelt er vragen over. De mensen die niets te vrezen hebben zijn er volgens de geïnterviewden ook niet bang voor.

Context: Beleid en geweldsinstructie

In de interviews met de gebruikers van het stroomstootwapen komt naar voren dat zij met de komst van het stroomstootwapen het gevoel hebben dat er door de hogere leiding naar de werkvloer wordt geluisterd. Zij ervaren het als heel prettig en positief dat zij een extra wapen tot hun beschikking hebben gekregen om daadkrachtig op te kunnen treden. Zij voelen zich geen

andere politie, maar een politie met meer opties. Een politie die minder afwachtend hoeft te zijn, snel handelt en daarmee meer daadkracht kan tonen. De geïnterviewde gebruikers van het stroomstootwapen zijn hier allen erg enthousiast over.

Van sommige gebruikers van het stroomstootwapen zou de geweldsinstructie toepassing stroomstootwapen aangescherpt mogen worden. De kaders vinden zij goed, maar het principe van subsidiariteit en proportionaliteit moet er volgens hen duidelijker in. De richtlijnen zijn dusdanig geformuleerd dat er ruimte voor eigen interpretatie is. Omdat het een pilot is heerst er nog onzekerheid over wat de rechtspraak terecht en onterecht gebruik van het stroomstootwapen zal vinden, wat de gebruiker van het stroomstootwapen een gevoel kan geven een proefpersoon te zijn en na een actie 'aan de hoogste boom gehangen' kan worden. De gebruikers van het stroomstootwapen moeten goed op de hoogte zijn van de regels en protocollen. Want het nemen van de beslissing welk wapen wordt ingezet moet vaak gemaakt worden in een fractie van een seconde. De gebruikers van het stroomstootwapen moeten goed voorbereid zijn op het nemen van deze keuzes. Doordat de trainingsuren net aan het minimum komen wordt hier niet altijd veel aandacht aan besteed, terwijl de gebruikers voor het stroomstootwapen zich vervolgens wel moeten verantwoorden. Het moet voor hen dan ook volledig duidelijk zijn in welke omstandigheden het stroomstootwapen wel en niet getrokken dient te worden. Dit is van groot belang om te voorkomen dat een agent achteraf veel kritische vragen gaat krijgen waarom hij het stroomstootwapen heeft ingezet en niet voor de pepperspray of het vuurwapen heeft gekozen. Of andersom, waarom het stroomstootwapen niet direct is ingezet op een doelpersoon. Dit zou mogelijk aanleiding kunnen zijn voor agenten om minder snel het wapen te durven te trekken omdat ze bang zijn voor de kritische vragen en de consequenties.

Een aantal gebruikers van het stroomstootwapen vragen zich af *w*at de politie in een zorginstelling doet. Blijkbaar is het zo ver gekomen dat de politie daar moet optreden. Het aantal incidenten binnen instellingen is in de loop der jaren omhooggegaan. Hier zou door de "hogere leiding" en/ of door GGZ-instellingen beleid op gemaakt moeten worden. Een aantal geïnterviewden hebben het gevoel dat er elders zaken niet goed geregeld zijn en als deze problemen zich uiten in agressief en gewelddadig gedrag door patiënten, dan mogen zij het komen oplossen.

Bijlage 2: Geweldinstructie toepassing stroomstootwapen

1. Algemeen

a. *Stroomstootwapen*: een geweldmiddel dat door het afgeven van een elektrische stroomstoot een persoon weerloos maakt als gevolg van het tijdelijk verstoren van het motorisch- en zintuiglijk zenuwsysteem;
b. *Stun mode*: mogelijkheid om een stroomstoot af te geven bij direct contact tussen een persoon en het stroomstootwapen;
c. *Gebruik van het stroomstootwapen*:
   1. het richten en gericht houden van het stroomstootwapen op een persoon;
   2. het afvuren van de pijltjes op een persoon; en
   3. het toedienen van een stroomstoot op een persoon met behulp van de "*stun mode*".

2. Inzetcriteria

1. Het gebruik van een stroomstootwapen is slechts geoorloofd:
   a. om een persoon aan te houden ten aanzien van wie redelijkerwijs mag worden aangenomen dat hij een voor onmiddellijk gebruik gereed zijnd wapen bij zich heeft en dit tegen een persoon zal gebruiken;
   b. om een persoon aan te houden die zich aan aanhouding, voorgeleiding of andere rechtmatige vrijheidsbeneming tracht te onttrekken of heeft onttrokken en die wordt verdacht van of is veroordeeld wegens het plegen van een misdrijf;
   c. ter verdediging tegen of voor het onder controle brengen van agressieve dieren;
   d. ter afwending van direct dreigend gevaar voor eigen of eens anders lijf;
2. Onder het plegen van een misdrijf, bedoeld in het eerste lid, onder b, worden mede begrepen de poging en de deelnemingsvormen, bedoeld in de artikelen 47 en 48 van het Wetboek van Strafrecht. De ambtenaar waarschuwt onmiddellijk voordat hij een stroomstootwapen tegen een persoon zal gebruiken, met luide stem of op andere niet mis te verstane wijze dat een stroomstootwapen gebruikt zal worden, indien niet onverwijld het gegeven bevel wordt opgevolgd. Deze waarschuwing blijft achterwege indien de omstandigheden de waarschuwing redelijkerwijs niet toelaten.

Bijlage 3: Evaluatieformulier pilot stroomstootwapen voor basispolitiezorg

Personeelsvertrouwelijk

Apeldoorn, 9 februari 2017

Evaluatieformulier
pilot stroomstootwapen voor Basispolitiezorg

Geachte politiemedewerker,

U neemt deel aan de pilot voor het stroomstootwapen in de BPZ. De pilot wordt geëvalueerd om de Nationale Politie na afloop van de proefperiode te kunnen adviseren bij de besluitvorming over de invoering van het stroomstootwapen binnen de BPZ.

Het evaluatieteam verzamelt gegevens over het gebruik van het stroomstootwapen gedurende de gehele looptijd van de pilot. U hebt onlangs het stroomstootwapen gebruikt. Wij verzoeken u de hiernavolgende vragenlijst volledig in te vullen en het ingevulde formulier op te sturen naar het postadres van het evaluatieteam dat u onderaan deze pagina vindt. U ontvangt hiervoor twee enveloppen. Het ingevulde formulier stopt u in de envelop waarop vermeld staat: "personeelsvertrouwelijk". Deze dichtgeplakte envelop stopt u vervolgens in de voorgeadresseerde verzendenvelop die u dichtgeplakt en op de post doet. De brief hoeft niet gefrankeerd te worden.

Het door u ingevulde formulier heeft de status "personeelsvertrouwelijk". Dit betekent dat de inhoud uitsluitend ter beschikking staat aan de leden van het evaluatieteam. Zij zijn gescreend en hebben een geheimhoudingsverklaring getekend. Hetzelfde geldt voor het interview waarvoor u zeer binnenkort telefonisch een oproep ontvangt.
De verwerking van de door u verstrekte informatie geschiedt uiteraard geheel vertrouwelijk, waarna onze bevindingen geanonimiseerd worden gerapporteerd. De contactgegevens van de leden van het evaluatieteam staan beneden op deze pagina.

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking.

Het evaluatieteam pilot stroomstootwapen:

Personeelsvertrouwelijk

Evaluatieformulier gebruik stroomstootwapen

NB: Waarschuwen zonder trekken stroomstootwapen en trekken van stroomstootwapen uit de holster vallen in de evaluatie ook onder GEBRUIK stroomstootwapen!

Algemeen:

BVH nummer:_____

1. Datum gebruik stroomstootwapen: _____ Tijd gebruik: _____
2. Locatie (plaats/straat/huisnummer/postcode): _____

   _____
3. Serienummer van het stroomstootwapen dat is ingezet: _____

Ervaring met het stroomstootwapen:

4. Wanneer heeft u de training met het stroomstootwapen gevolgd?
   (Kruis het hokje van toepassing aan)
   - ☐ Februari 2017
   - ☐ Maart 2017
   - ☐ April 2017
   - ☐ Anders, namelijk _____
5. Heeft u het stroomstootwapen in eerdere situaties gebruikt?
   (Kruis het hokje van toepassing aan)
   - ☐ Nee
   - ☐ Ja ➔ Hoe vaak?_____Wanneer? _____

Situatie beschrijving:

6. Vond het gebruik binnen of buiten plaats? (Kruis het hokje van toepassing aan)
   - ☐ Binnen (ga door naar 9)
   - ☐ Buiten
7. Wat waren de zicht- en weersomstandigheden ten tijde van het gebruik?
   (Alle hokjes aankruisen die van toepassing zijn)
   - ☐ Daglicht
   - ☐ Avond/nacht
   - ☐ Helder zicht
   - ☐ Verminderd zicht
   - ☐ Neerslag
   - ☐ Harde wind
   - ☐ Weinig of geen wind

Personeelsvertrouwelijk

8. Waren er omstanders dichtbij de verdachte tegen wie het stroomstootwapen is gebruikt?
(Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Nee
☐ Ja ➔ Hoeveel omstanders? _____

9. Op welke wijze is het stroomstootwapen gebruikt?
(Alle hokjes aankruisen die van toepassing zijn)
☐ De inzet van het stroomstootwapen is verbaal aangekondigd
☐ Het stroomstootwapen is uit de holster getrokken
☐ Het stroomstootwapen is gericht op een verdachte
☐ De arcing functie (knetteren) van het stroomstootwapen is gebruikt
☐ Het stroomstootwapen is afgevuurd op een verdachte
☐ Aan een verdachte zijn één of meer stroomstoten toegediend nadat het stroomstootwapen is afgevuurd en de pijltjes uit het stroomstootwapen de verdachte hebben geraakt. Indien ja, hoeveel stroomstoten?____keer.
☐ Aan een verdachte is een stroomstoot toegediend met de 'stun mode'

10. Wat was het effect van het stroomstootwapen *zonder dat of voordat* het werd afgevuurd? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Minder controle op de situatie
☐ De controle op de situatie veranderde niet

☐ Meer controle op de situatie, afvuren was niet meer nodig. (ga verder met vraag 11 t.e.m. 22 én met vraag 40; vraag 23 en volgende hoeven niet ingevuld te worden)

11. Geef hieronder een zakelijke beschrijving van de situatie en de overwegingen die hebben geleid tot uw besluit tot gebruik van het stroomstootwapen

Gegevens van de verdachte tegen wie het stroomstootwapen is gebruikt:

12. Geslacht (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Man
☐ Vrouw

Personeelsvertrouwelijk

13. Leeftijd (schatting): _____ jaar

14. Lengte (Kruis het hokje van toepassing aan)
- ☐ Kleiner dan 1.60m
- ☐ 1.60 – 1.80m
- ☐ Groter dan 1.80m

15. Lichaamsbouw (Kruis het hokje van toepassing aan)
- ☐ Slank
- ☐ Gemiddeld
- ☐ Stevig

16. Was de verdachte onder invloed van alcohol? (Kruis het hokje van toepassing aan)
- ☐ Nee of niet bekend
- ☐ Ja ➔ Was dit bekend voor het gebruik van het wapen ? ☐ Ja ☐ Nee

17. Was de verdachte onder invloed van drugs? (Kruis het hokje van toepassing aan)
- ☐ Nee of niet bekend
- ☐ Ja ➔ Was dit bekend voor het gebruik van het wapen ? ☐ Ja ☐ Nee

18. Was de verdachte in een psychisch labiele toestand? (Kruis het hokje van toepassing aan)
- ☐ Nee of niet bekend
- ☐ Ja ➔ Was dit bekend voor het gebruik van het wapen ? ☐ Ja ☐ Nee

19. Was de verdachte aanspreekbaar voorafgaande aan het gebruik van het stroomstootwapen? (Kruis het hokje van toepassing aan)
- ☐ Nee of niet bekend
- ☐ Ja

20. Overige bekende medische informatie over de verdachte:

21. Was de verdachte zichtbaar gewapend voorafgaande aan het gebruik van het stroomstootwapen? (Kruis het hokje van toepassing aan)
- ☐ Nee
- ☐ Ja ➔ Namelijk met een _____

Personeelsvertrouwelijk

22. Overige relevante informatie:

Gegevens over het gebruik van het stroomstootwapen:
(Alleen invullen indien het stroomstootwapen is afgevuurd)

23. Stroomstootwapen *eerste keer* afgevuurd:

a. Linker of rechter patroon afgevuurd? _____

b. Functioneerde het wapen naar behoren? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Ja
☐ Nee ➔ Want _____
_____ga verder naar vraag 40.

c. Contact pijltjes met verdachte: (Alle hokjes aankruisen die van toepassing zijn)
Bovenste pijl: ☐ Nee ☐ Ja ➔ ☐ Kledingpenetratie ☐ Huidpenetratie
Onderste pijl: ☐ Nee ☐ Ja ➔ ☐ Kledingpenetratie ☐ Huidpenetratie

d. Afstand tussen schutter en verdachte op moment van afvuren:_____ meter

e. Wat was de houding van de verdachte toen het stroomstootwapen afgevuurd werd?
(Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ **Stilstaand** ☐ **Geknield** ☐ **Zittend** ☐ **Liggend** ☐ **Bewegend**

f. Ging de verdachte neer na het afvuren van het stroomstootwapen?
☐ Nee
☐ Ja

g. Heeft de verdachte getracht tijdelijke uitschakeling door het stroomstootwapen te voorkomen? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Nee
☐ Ja ➔ Namelijk door _____

h. Zijn andere personen dan de verdachte geraakt door één of beide pijltjes van het stroomstootwapen? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Nee
☐ Ja ➔ toelichting:_____

Personeelsvertrouwelijk

i. Hebben andere personen (omstanders) getracht de uitschakeling door het stroomstootwapen te voorkomen? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Nee
☐ Ja ➔ toelichting:_____

j. Werd de verdachte uitgeschakeld door het stroomstootwapen?
(Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Ja (ga door naar l)
☐ Nee

k. Waarom mislukte de uitschakeling door het stroomstootwapen?

l. Zijn aan de verdachte één of meer extra stroomstoten toegediend nadat het stroomstootwapen was afgevuurd en de pijltjes uit het stroomstootwapen de verdachte hadden geraakt?
(Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Nee
☐ Ja ➔ Namelijk _____ keer

m. Is er, naast het stroomstootwapen, nog een ander wapen gebruikt?
(Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Nee (ga door naar p)
☐ Ja ➔ Namelijk _____

n. Waarom werd er nog een ander wapen gebruikt?

o. Wat was het resultaat van dit gebruik van een ander wapen?

p. Is het stroomstootwapen een tweede keer afgevuurd? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Ja
☐ Nee (ga door naar 25)

Personeelsvertrouwelijk

24. Stroomstootwapen *tweede keer* afgevuurd:

a. Functioneerde het wapen naar behoren? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Ja
☐ Nee ➔ want _____
_____ga verder naar vraag 40

b. Contact pijltjes met verdachte: (Alle hokjes aankruisen die van toepassing zijn)
Bovenste pijl: ☐ Nee ☐ Ja ➔ ☐ Kledingpenetratie ☐ Huidpenetratie
Onderste pijl: ☐ Nee ☐ Ja ➔ ☐ Kledingpenetratie ☐ Huidpenetratie

c. Afstand tussen schutter en verdachte op moment van afvuren_____ meter

d. Wat was de houding van de verdachte toen het stroomstootwapen afgevuurd werd? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ **Stilstaand** ☐ **Geknield** ☐ **Zittend** ☐ **Liggend** ☐ **Bewegend**

e. Ging de verdachte neer na het afvuren van het stroomstootwapen?
☐ Nee
☐ Ja

f. Heeft de verdachte getracht uitschakeling door het stroomstootwapen te voorkomen? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Nee
☐ Ja ➔ Namelijk door _____

g. Zijn andere personen dan de verdachte geraakt door één of beide pijltjes van het stroomstootwapen? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Nee
☐ Ja ➔ toelichting:_____

h. Hebben andere personen (omstanders) getracht uitschakeling door het stroomstootwapen te voorkomen? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Nee
☐ Ja ➔ toelichting:_____

i. Werd de verdachte uitgeschakeld door het stroomstootwapen? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Ja (ga door naar k)
☐ Nee

j. Waarom mislukte de uitschakeling door het stroomstootwapen?

Personeelsvertrouwelijk

k. Zijn aan de verdachte één of meer extra stroomstoten toegediend nadat het stroomstootwapen was afgevuurd en de pijltjes uit het stroomstootwapen de verdachte hadden geraakt?
(Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Nee
☐ Ja ➔ Namelijk _____ keer

Gegevens over het gebruik van de 'stun mode':

25. Heeft u het stroomstootwapen ook in de 'stun mode' gebruikt?
(Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Ja
☐ Nee (ga door naar 35)

26. Functioneerde het wapen in de 'stun mode' naar behoren?
(Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Ja
☐ Nee ➔ want_____

27. Waarom is het stroomstootwapen in de 'stun mode' gebruikt?

28. Wat was de houding van de verdachte toen de 'stun mode' gebruikt werd?
(Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ **Stilstaand** ☐ **Geknield** ☐ **Zittend** ☐ **Liggend** ☐ **Bewegend**

29. Hoe vaak is het wapen in de 'stun mode' gebruikt? (Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ 1x
☐ 2x
☐ Meer dan 2x ➔ Namelijk _____ keer

30. Werd de verdachte uitgeschakeld door het wapen in de 'stun mode'?
(Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Ja (ga door naar 32)
☐ Nee

31. Waarom mislukte de uitschakeling door het wapen in de 'stun mode'?

Personeelsvertrouwelijk

32. Is er, naast het stroomstootwapen in de 'stun mode', nog een ander wapen gebruikt?
(Kruis het hokje van toepassing aan)
☐ Nee (ga door naar 35)
☐ Ja ➔ Namelijk _____

33. Waarom werd er nog een ander wapen gebruikt?

34. Wat was het resultaat van dit gebruik van een ander wapen?

Personeelsvertrouwelijk

Trefpunten:

35. Geef op de onderstaande tekening aan waar de pijltjes de verdachte hebben geraakt en/of op welke plaats het stroomstootwapen is gebruikt in de 'stun mode':

- ✓ Gebruik nummers indien er meerdere patronen zijn afgevuurd op één verdachte, bijvoorbeeld 1A, 1B en 2A, 2B.
- ✓ Indien het stroomstootwapen in de 'stun mode' is gebruikt geef dit dan aan door middel van S1, S2.

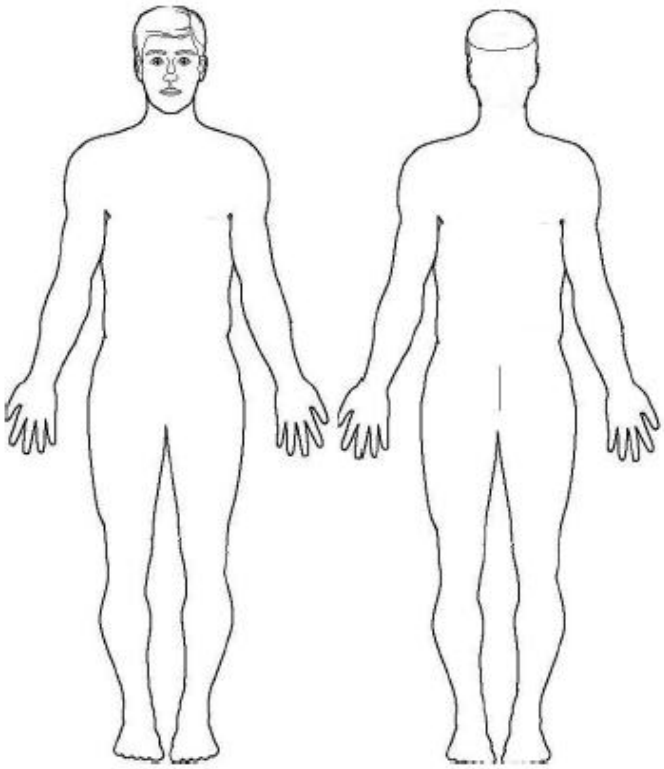

Voorkant **Achterkant**

Personeelsvertrouwelijk

Nazorg:

36. Door wie zijn de pijltjes verwijderd? (Kruis het hokje van toepassing aan)
    - ☐ Door de bedienaar van het stroomstootwapen
    - ☐ Door een van de andere aanwezige politiefunctionarissen
    - ☐ Door een arts of (ambulance)verpleegkundige
    - ☐ Door de getroffen verdachte zelf
    - ☐ Anders, namelijk _____

    _____

37. Hoeveel tijd verstreek er tussen het afvuren en het verwijderen van de pijltjes? (Kruis het hokje van toepassing aan)
    - ☐ Onmiddellijk
    - ☐ Minder dan 10 minuten
    - ☐ Tussen 10 en 30 minuten, reden:_____
    - ☐ Tussen 30 en 60 minuten, reden:_____
    - ☐ Meer dan 60 minuten, reden:_____

38. Is de getroffen verdachte onderzocht door een arts/verpleegkundige? (Kruis het hokje van toepassing aan)

    - ☐ Ja, op _____ (datum) om _____ uur door _____
    - ☐ Nee, want: _____

39. Welk letsel heeft de verdachte opgelopen?

    a. Als gevolg van het treffen van de pijltjes:
    _____

    b. Als het gevolg van een eventuele val:
    _____

    c. Overig letsel:
    _____

    d. Indien overig letsel omschrijf de oorzaak van de verwondingen:
    _____

    _____

40. Welk wapen en/of welke procedure zou u toegepast hebben indien u niet over het stroomstootwapen had beschikt?

_____

_____

Personeelsvertrouwelijk

Effectiviteit stroomstootwapen:

41.Geef uw mening over de volgende uitspraken:

a. door het stroomstootwapen werd verdachte volledig weerloos
☐ zeer eens ☐ eens ☐ eens, noch oneens ☐ oneens ☐ zeer oneens

b. door het stroomstootwapen werd verdachte veel minder agressief
☐ zeer eens ☐ eens ☐ eens, noch oneens ☐ oneens ☐ zeer oneens

c. door het stroomstootwapen kon verdachte veel makkelijker worden aangehouden
☐ zeer eens ☐ eens ☐ eens, noch oneens ☐ oneens ☐ zeer oneens

Aanvullende informatie:
(Vul hier de overige relevante informatie in die hierboven nog niet is behandeld)

_____

_____

_____

_____

_____

Contactgegevens:

Naam verbalisant:_____

Werkzaam bij:_____

Telefoonnummer:_____

Emailadres:_____

Nogmaals hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage 4: Voorbeeld logdata in pdf-formaat

Als voorbeeld hieronder de logdata van het stroomstootwapen B300004DH voor 11-05-2017, 17:00 uur tot 11-05-2017, 20:00 uur. Uit de logdata valt op te maken dat het wapen om 18:03 uur aan is gezet ('Armed'). Vier seconde later is met het wapen gedreigd door het 6 seconden te laten 'knetteren' ('Arc'). Weer 17 seconden later zijn er pijltjes afgevuurd ('Trigger') van de tweede cartridge ('C2: Deployed'). Daarna is er nog twee keer extra stroom toegediend via de draadjes; beide keren gedurende een seconde. Daarna is het wapen weer in de 'Safe'-modus gezet. De totale duur van dit gebruik van het stroomstootwapen duurde 70 seconden. In totaal is er 7 seconden stroom toegediend aan de verdachte.[9]

TASER PROTECT LIFE — EVIDENCE SYNC

TASER Information		**Offline Report**	
Serial	B300004DH	**Local Timezone**	West-Europa (zomertijd) (UTC +02:00)
Model	TASER X2	**Generated On**	13 May 2017 08:37:49
Firmware Version	Rev. 04.024		
Application Version	3.15.57		
Health	Good		

Dates from : do 11. mei 17:00:00 2017 to : do 11. mei 20:00:00 2017

Device (X2)

Seq #	Local Time [DD:MM:YYYY hh:mm:ss]	Event [Event Type]	Cartridge Info [Bay: length in feet/status]	Duration [Seconds]	Temp [Degrees Celsius]	Batt Remaining [%]
459	11 May 2017 18:03:11	Armed	C1: 25' Standard C2: 25' Standard		28	93
460	11 May 2017 18:03:11	Safe	C1: 25' Standard C2: 25' Standard	0	28	93
461	11 May 2017 18:03:14	Armed	C1: 25' Standard C2: 25' Standard		28	93
462	11 May 2017 18:03:15	Arc	C1: 25' Standard C2: 25' Standard	6		93
463	11 May 2017 18:03:32	Trigger	C2: Deployed	5		93
464	11 May 2017 18:03:54	Arc	C1: 25' Standard C2: Deployed	1		93
465	11 May 2017 18:03:56	Arc	C1: 25' Standard C2: Deployed	1		92
466	11 May 2017 18:04:24	Safe	C1: 25' Standard C2: Deployed	70	32	92
467	11 May 2017 18:04:39	Armed	C1: 25' Standard C2: Empty		33	92
468	11 May 2017 18:04:40	Safe	C1: 25' Standard C2: Empty	1	32	92
469	11 May 2017 18:51:56	Armed	C1: 25' Standard C2: Empty		28	92
470	11 May 2017 18:52:04	Safe	C1: 25' Standard C2: Empty	8	29	92
471	11 May 2017 19:05:15	Armed	C1: 25' Standard C2: Empty		28	92
472	11 May 2017 19:05:16	Safe	C1: 25' Standard C2: Empty	1	28	92

[9] Dit betrof een verdachte van vrijheidsberoving. Deze man was onder invloed van drugs, onvoorspelbaar en agressief. Hij gaf aan een wapen voorhanden te hebben en verzette zich hevig tegen zijn aanhouding.

Bijlage 5: Vragenlijst voor HOVJ ten behoeve van evaluatie pilot stroomstootwapen

Datum Tasergebruik/ aanhouding: _____

BVH-nummer: _____

Pilotteam: Rotterdam/Amersfoort/Zwolle/Noord (svp selecteren)

De onderstaande vragen dienen te worden beantwoord door tussenkomst van de HOVJ.
U wordt verzocht deze lijst **digitaal** in te vullen en de ingevulde lijst te sturen aan:

taserpilot@politieacademie.nl

De vragen 1 t/m 7 stelt de HOVJ aan verdachten die zijn aangehouden nadat de Taser op enigerlei wijze tegen hen gebruikt is cf. de definitie van gebruik in de evaluatie van de Taser. Dit betekent dat onder gebruik óók wordt verstaan het waarschuwen dat de Taser gebruikt zal worden, het trekken van de Taser en het richten van de Taser.

De vragen 8 en 9 vult de HOVJ zelf in.

1. Op welke wijze is de Taser tegen u gebruikt?

2. Was u vooraf bekend met de uitwerking van de Taser?

3. Heeft u de waarschuwing dat de Taser tegen u wordt gebruikt begrepen?

4. Had u in de uren voorafgaande aan uw aanhouding:

- medicijnen gebruikt? Nee / Ja, nl. _____
- alcohol gebruikt? Nee / Ja, nl. _____
- drugs gebruikt? Nee / Ja, nl. _____

5. Welk effect heeft het gebruik van de Taser op u gehad?

6. Begrijpt u waarom de Taser tegen u is gebruikt?

7. Indien een agent u een volgende keer waarschuwt dat de Taser tegen u wordt gebruikt, wat doet u dan?

Onderstaande vragen worden beantwoord door de HOVJ zelf:

8. Is medische behandeling van de verdachte nodig, c.q. is de verdachte gezien door een arts of verpleegkundige?

9. In hoeverre heeft de verdachte spontaan uitspraken gedaan of een oordeel gegeven over het feit dat tegen hem/haar een Taser is gebruikt?

Bedankt voor uw medewerking!

Evaluatieteam pilot stroomstootwapen

taserpilot@politieacademie.nl

Bijlage 6: Digitale vragenlijst websurvey: verwachtingen

Evaluatie pilot Taser X2

Wij stellen het zeer op prijs dat u bereid bent om mee te werken aan het evaluatieonderzoek naar de pilot Taser X2. In deze vragenlijst vragen wij naar uw verwachtingen en eventuele ervaringen met de Taser X2. Omdat het om uw verwachtingen of ervaringen gaat zijn 'foute' antwoorden niet mogelijk.

De vragenlijst bestaat uit drie onderdelen. In het eerste onderdeel stellen wij u enkele introducerende vragen. Vervolgens vragen wij naar uw mening over de Taser X2 aan de hand van uw verwachtingen of eventuele ervaringen. In het derde onderdeel vragen wij tot slot naar enkele algemene persoonsgegevens. Het invullen van de vragenlijst vraagt minder dan 10 minuten van uw tijd. Het zal duidelijk zijn: zonder uw medewerking en die van uw collega's kunnen wij het onderzoek niet uitvoeren.

De ingevulde vragenlijsten zijn alleen toegankelijk voor de onderzoekers van de Politieacademie en worden volstrekt vertrouwelijk verwerkt en behandeld. De onderzoekers weten niet wie de vragenlijst invult. Als u wilt blijft u volledig anoniem.

Politieacademie,
Prof.Dr. Otto Adang
Onderzoeksleider

Start

Evaluatie pilot Taser X2

Onderdeel A: Introductie
In dit onderdeel vragen wij naar uw team, uw functie en naar eventuele recente ervaringen met geweld. U kunt uw antwoord aangeven door op het bijbehorende keuzerondje te klikken of door het invullen van het tekstvak.

1.

In welk team bent u werkzaam?*

- Basisteam Amersfoort
- Basisteam Zwolle
- Hondenbrigade Rotterdam
- Ondersteuningsgroep Noord-Nederland

2.

Wat is uw functie?

3.

Indien gewenst kunt u hieronder een toelichting of eventuele bijzonderheden ten aanzien van uw functie noteren.

4.

Ik ben of word binnenkort gecertificeerd voor de Taser X2

- Ja
- Nee
- Weet niet/onbekend

5.

Heeft u de afgelopen drie maanden tijdens uw dienst geweld van een burger ondervonden?

- ○ Ja
- ○ Nee

6.

Heeft u de afgelopen drie maanden tijdens uw dienst geweld toegepast?

- ○ Ja
- ○ Nee

7.

Voelt u zich in het algemeen veilig op straat?

- ○ Ja, altijd
- ○ Ja, meestal
- ○ Ja, soms
- ○ Nee

Volgende pagina

Onderdeel B: Uw verwachtingen of ervaringen met de Taser X2
In dit onderdeel vragen wij naar uw mening over de Taser X2. Wij doen dit door een aantal verwachtingen met betrekking tot de Taser X2 te formuleren. Per verwachting vragen wij hoe waarschijnlijk u dit vindt. U kunt dit aangeven door op het bijbehorende keuzerondje te klikken.
Wij hebben de verwachtingen met betrekking tot de Taser X2 gesorteerd naar drie aspecten: uw verwachtingen over de drager van de Taser X2 (vraag 8), uw verwachtingen over de verdachte tegen wie de Taser X2 ingezet kan worden (vraag 9) en uw verwachtingen over de Taser X2 zelf (vraag 10).

8.

Ik verwacht dat de invoering van de Taser X2 voor mij als politieambtenaar zal leiden tot:

	Onwaarschijnlijk	Weinig waarschijnlijk	Redelijk waarschijnlijk	Zeer waarschijnlijk
Minder geweldgebruik	○	○	○	○
Makkelijkere aanhoudingen	○	○	○	○
Minder inzet van andere middelen	○	○	○	○
Minder verwondingen	○	○	○	○
Meer rompslomp met nazorg	○	○	○	○
Een veiliger gevoel	○	○	○	○
Minder vuurwapengebruik	○	○	○	○
Meer uitstraling van gezag	○	○	○	○
Meer zelfvertrouwen	○	○	○	○

9.

Ik verwacht dat de invoering van de Taser X2 voor de verdachte zal leiden tot:

	Onwaarschijnlijk	Weinig waarschijnlijk	Redelijk waarschijnlijk	Zeer waarschijnlijk
Minder agressie	○	○	○	○
Meer erkenning van gezag	○	○	○	○
Minder verwondingen	○	○	○	○

10.

Ik verwacht dat de Taser X2:

	Niet waarschijnlijk	Weinig waarschijnlijk	Redelijk waarschijnlijk	Zeer waarschijnlijk
Direct effectief is	○	○	○	○
Gevaarlijk is	○	○	○	○
Een afschrikkend effect heeft	○	○	○	○
Onder alle omstandigheden te gebruiken is	○	○	○	○
Nooit technische storingen vertoont	○	○	○	○

Volgende pagina

Onderdeel C: Algemene persoonsgegevens
In dit onderdeel vragen wij naar enkele algemene persoonsgegevens. Deze gegevens zullen enkel worden gebruikt om de resultaten nader te kunnen duiden naar subgroepen. Indien dit voor u bezwaarlijk is kunt u deze vragen ook onbeantwoord laten. U kunt uw antwoord aangeven door op het bijbehorende keuzerondje te klikken of door het

invullen van het tekstvak.

11.

Wat is uw geslacht?

○ Man
○ Vrouw

12.

Wat is uw leeftijd (in jaren)?

13.

Wat is uw lichaamslengte?

- ○ kleiner dan 1.60 m
- ○ 1.60 tot 1.70 m
- ○ 1.70 tot 1.80 m
- ○ 1.80 tot 1.90 m
- ○ 1.90 m of groter

14.

Wat is uw lichaamsgewicht?

- ○ minder dan 50 kg
- ○ 50 tot 60 kg
- ○ 60 tot 70 kg
- ○ 70 tot 80 kg
- ○ 80 tot 90 kg
- ○ 90 kg of meer

15.

In welk jaar bent u bij de politie in dienst gekomen (gerekend vanaf het begin van uw opleiding)?

16.

Wat is uw huidige rang?

- ○ Aspirant
- ○ Agent
- ○ Hoofdagent
- ○ Brigadier
- ○ Inspecteur
- ○ Hoofdinspecteur
- ○ Anders

17.

Uw dienstnummer?
Aan het eind van de pilot zullen wij u nogmaals benaderen met een vragenlijst. Ook dit gebeurt weer volledig anoniem. Voor een zo goed mogelijke voor/na vergelijking vragen wij u beide keren om **op vrijwillige basis** uw dienstnummer in te vullen. Ondanks dat met het invullen van uw dienstnummer u zichzelf bekend maakt, garanderen wij anonieme verwerking van de antwoorden. Ook als u ervoor kiest uw dienstnummer niet in te vullen ontvangen wij natuurlijk graag uw ingevulde vragenlijst!

18.

Noteer hier uw eventuele opmerkingen:

Hartelijk dank voor het invullen!
U kunt nu de vragenlijst versturen door op de knop 'Verstuur vragenlijst' te klikken.

Verstuur vragenlijst

Bijlage 7: Digitale vragenlijst websurvey: ervaringen

Evaluatie pilot Taser X2 (nameting)

Wij stellen het zeer op prijs dat u bereid bent om mee te werken aan deze nameting van het evaluatieonderzoek naar de pilot Taser X2. In deze vragenlijst vragen wij naar uw ervaringen met de Taser X2, ook als u de Taser X2 niet daadwerkelijk ingezet heeft. Omdat het om uw ervaringen gaat zijn 'foute' antwoorden niet mogelijk.

De vragenlijst bestaat uit drie onderdelen. In het eerste onderdeel stellen wij u enkele introducerende vragen. Vervolgens vragen wij naar uw mening over de Taser X2 aan de hand van uw ervaringen. In het derde onderdeel vragen wij tot slot naar enkele algemene persoonsgegevens. Het invullen van de vragenlijst vraagt minder dan 10 minuten van uw tijd. Het zal duidelijk zijn: zonder uw medewerking en die van uw collega's kunnen wij het onderzoek niet uitvoeren.

De ingevulde vragenlijsten zijn alleen toegankelijk voor de onderzoekers van de Politieacademie en worden volstrekt vertrouwelijk verwerkt en behandeld. De onderzoekers weten niet wie de vragenlijst invult. Als u wilt blijft u volledig anoniem.

Politieacademie,
Prof.Dr. Otto Adang
Onderzoeksleider

Start

Evaluatie pilot Taser X2 (nameting)

Onderdeel A: Introductie
In dit onderdeel vragen wij naar uw team, uw functie en naar eventuele recente ervaringen met geweld. U kunt uw antwoord aangeven door op het bijbehorende keuzerondje te klikken of door het invullen van het tekstvak.

1.

In welk team bent u werkzaam?*

- Basisteam Amersfoort
- Basisteam Zwolle
- Hondenbrigade Rotterdam
- Ondersteuningsgroep Noord-Nederland

2.

Wat is uw functie?

3.

Indien gewenst kunt u hieronder een toelichting of eventuele bijzonderheden ten aanzien van uw functie noteren.

4.

Heeft u de Taser X2 weleens gebruikt? (meerdere antwoorden mogelijk)

- [ ] Ja, dreigend
- [ ] Ja, afvuren van de pijltjes
- [ ] Ja, toedienen stroomstoot met de 'stun mode'
- [ ] Nee

5.

Heeft u de afgelopen drie maanden tijdens uw dienst geweld van een burger ondervonden?

- ○ Ja
- ○ Nee

6.

Heeft u de afgelopen drie maanden tijdens uw dienst geweld toegepast?

- ○ Ja
- ○ Nee

7.

Voelt u zich in het algemeen veilig op straat?

- ○ Ja, altijd
- ○ Ja, meestal
- ○ Ja, soms
- ○ Nee

Volgende pagina

Onderdeel B: Uw ervaringen met de Taser X2
In dit onderdeel vragen wij naar uw mening over de Taser X2. Wij doen dit door een aantal ervaringen met betrekking tot de Taser X2 te formuleren. Per ervaring vragen wij in hoeverre dit voor u waar is. U kunt dit aangeven door op het bijbehorende keuzerondje te klikken.
Wij hebben de ervaringen met betrekking tot de Taser X2 gesorteerd naar drie aspecten: uw ervaringen als drager van de Taser X2 (vraag 8), uw ervaringen met verdachten tegen wie de Taser X2 ingezet is of kon worden (vraag 9) en uw ervaringen met de Taser X2 zelf (vraag 10).

8.

De invoering van de Taser X2 heeft voor mij als politieambtenaar geleid tot:

	Niet waar	Weinig waar	Redelijk waar	Zeer waar
Minder geweldgebruik	○	○	○	○
Makkelijkere aanhoudingen	○	○	○	○
Minder inzet van andere middelen	○	○	○	○
Minder verwondingen	○	○	○	○
Meer rompslomp met nazorg	○	○	○	○
Een veiliger gevoel	○	○	○	○
Minder vuurwapengebruik	○	○	○	○
Meer uitstraling van gezag	○	○	○	○
Meer zelfvertrouwen	○	○	○	○

9.

De invoering van de Taser X2 heeft bij de verdachten geleid tot:

	Niet waar	Weinig waar	Redelijk waar	Zeer waar
Minder agressie	○	○	○	○
Meer erkenning van gezag	○	○	○	○
Minder verwondingen	○	○	○	○

10.

Mijn ervaring is dat de Taser X2:

	Niet waar	Weinig waar	Redelijk waar	Zeer waar
Direct effectief is	○	○	○	○
Gevaarlijk is	○	○	○	○
Een afschrikkend effect heeft	○	○	○	○
Onder alle omstandigheden te gebruiken is	○	○	○	○
Nooit technische storingen vertoont	○	○	○	○

Volgende pagina

Onderdeel C: Algemene persoonsgegevens
In dit onderdeel vragen wij naar enkele algemene persoonsgegevens. Deze gegevens zullen enkel worden gebruikt om de resultaten nader te kunnen duiden naar subgroepen. Indien dit voor u bezwaarlijk is kunt u deze vragen ook onbeantwoord laten. U kunt uw antwoord aangeven door op het bijbehorende keuzerondje te klikken of door het invullen van het tekstvak.

11.

Wat is uw geslacht?

○ Man
○ Vrouw

12.

Wat is uw leeftijd (in jaren)?

[ ]

13.

Wat is uw lichaamslengte?

○ kleiner dan 1.60 m
○ 1.60 tot 1.70 m
○ 1.70 tot 1.80 m
○ 1.80 tot 1.90 m
○ 1.90 m of groter

14.

Wat is uw lichaamsgewicht?

- minder dan 50 kg
- 50 tot 60 kg
- 60 tot 70 kg
- 70 tot 80 kg
- 80 tot 90 kg
- 90 kg of meer

15.

In welk jaar bent u bij de politie in dienst gekomen (gerekend vanaf het begin van uw opleiding)?

16.

Wat is uw huidige rang?

- Aspirant
- Agent
- Hoofdagent
- Brigadier
- Inspecteur
- Hoofdinspecteur
- Anders

17.

Heeft u meegedaan aan de voormeting in april vorig jaar?

- Ja
- Nee

18.

Uw dienstnummer?
Om uw ervaringen met de Taser X2 zo goed mogelijk te kunnen vergelijken met uw eerder aangegeven verwachtingen, vragen wij u wederom **op vrijwillige basis** uw dienstnummer in te vullen. Ondanks dat met het invullen van uw dienstnummer u zichzelf bekend maakt, garanderen wij anonieme verwerking van de antwoorden. Ook als u er voor kiest uw dienstnummer niet in te vullen of de vorige keer de vragenlijst niet heeft ingevuld ontvangen wij natuurlijk graag uw ingevulde vragenlijst!

19.

Noteer hier uw eventuele opmerkingen:

Hartelijk dank voor het invullen!
U kunt nu de vragenlijst versturen door op de knop 'Verstuur vragenlijst' te klikken.

Verstuur vragenlijst

Bijlage 8: Overzichtstabellen respondentenprofiel eerste en tweede meting

Kenmerk		Percentage		
		1e meting	2e meting	Totaal
Geslacht	Man	87,1	90,9	88,7
	Vrouw	12,9	9,1	11,3
Rang	Aspirant	0,9	0,0	0,5
	Agent	5,4	2,3	4,0
	Hoofdagent	46,0	50,8	48,1
	Brigadier	36,2	38,4	37,2
	Inspecteur	11,6	8,5	10,2
Lichaamslengte	1,60 tot 1,70 m	7,2	6,9	7,1
	1,70 tot 1,80 m	28,8	24,3	26,8
	1,80 tot 1,90 m	48,2	53,2	50,4
	1,90 m of groter	15,8	15,6	15,7
Lichaamsgewicht	Minder dan 50 kg	0,4	0,0	0,3
	50 tot 60 kg	1,8	1,7	1,8
	60 tot 70 kg	9,9	6,2	8,3
	70 tot 80 kg	27,4	26,0	26,8
	80 tot 90 kg	39,0	41,8	40,3
	90 kg of meer	21,5	24,3	22,8
Voelt u zich in het algemeen veilig op straat?	Ja, altijd	37,3	34,7	36,2
	Ja, meestal	61,4	64,2	62,7
	Ja, soms	1,3	1,1	1,2
	Nee	0,0	0,0	0,0
GTPA: geweld ondervonden?	Ja	44,1	38,5	41,6
	Nee	55,9	61,5	58,4
GDPA: geweld toegepast?	Ja	53,2	55,9	54,4
	Nee	46,8	44,1	45,6

Kenmerk			Percentage		
			1e meting	2e meting	Totaal
GTPA: geweld ondervonden?	BT Amersfoort	Ja	40,2	35,3	38,0
	Basisteam Zwolle	Ja	36,5	35,0	35,9
	TSH Rotterdam	Ja	89,5	73,1	80,0
	OG Noord-Nederland	Ja	46,3	21,4	36,2
GDPA: geweld toegepast?	BT Amersfoort	Ja	45,9	52,9	49,0
	Basisteam Zwolle	Ja	48,8	46,8	48,0
	TSH Rotterdam	Ja	89,5	96,2	93,3
	OG Noord-Nederland	Ja	60,0	46,4	54,8

Kenmerk	Gemiddelde		
	1e meting	2e meting	Totaal
Leeftijd	37,7	38,4	38,0
Jaar in dienst	2001,8	2002,4	2002,1

Bijlage 9: Analyse items ten aanzien van doelpersonen

Ten aanzien van de persoon tegen wie het stroomstootwapen ingezet kan worden zijn drie verwachtingen en ervaringen geformuleerd (zie bijlagen 6 en 7). Telkens kon de respondent aangeven in welke mate deze zouden kunnen voordoen (verwachting) of hebben voorgedaan (ervaring). In figuur 1 hieronder worden deze drie verwachtingen en ervaringen tegen elkaar afgezet naar de mate waarin de respondent deze verwachting redelijk of zeer waarschijnlijk acht (rood) en naar de mate waarin de respondent deze ervaring redelijk of zeer waar acht (blauw).

Deze vergelijking laat zien dat ten aanzien van “Minder verwondingen (doelpersoon)” en “Minder agressie” de ervaring hierop enigszins lager scoort dan de verwachting. Daarentegen scoort de ervaring ten aanzien van “Meer erkenning van gezag” hoger dan de verwachting. Verder zijn deze verwachtingen en ervaringen voor de doelpersoon van het stroomstootwapen overwegend positief, met telkens een meerderheid die de positieve verwachting of ervaring redelijk of zeer waar(schijnlijk) acht.

Figuur 1: Groepsgewijze vergelijking van de verwachtingen en ervaringen met het stroomstootwapen voor de doelpersoon

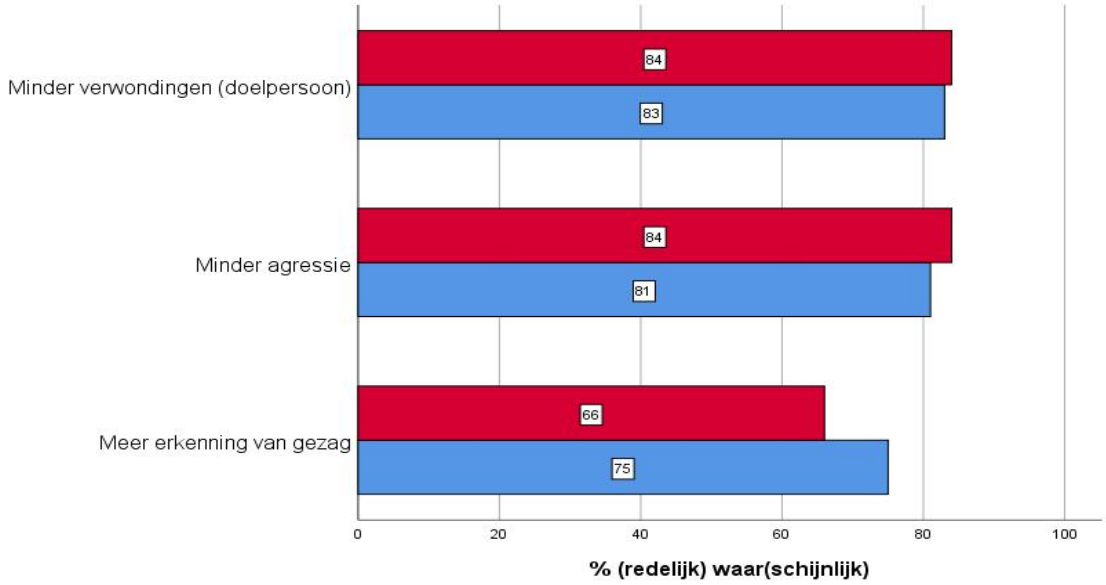

Voor een meerderheid van de respondenten zijn de verwachtingen en ervaringen met het stroomstootwapen voor de doelpersoon dus positief. Deze items blijken zowel naar verwachting als naar ervaring onderling homogeen.[10] De gemiddelde verwachting is 2,9 op een schaal van 1 (niet waarschijnlijk) tot 4 (zeer waarschijnlijk). De gemiddelde ervaring is 3,0, eveneens op een schaal van 1 (niet waar) tot 4 (zeer waar). Dit verschil is niet significant.[11]

Bovenstaande verschillen tussen de verwachtingen en ervaringen met het stroomstootwapen voor de doelpersoon, bieden nog geen uitsluitsel over veranderingen op individueel niveau. Van 75 respondenten kunnen we de antwoorden op beide metingen vergelijken. Tabel 1 geeft van deze vergelijking een overzicht, uitgesplitst naar het wel of niet gebruiken van het stroomstootwapen.

[10] Cronbach’s Alpha is respectievelijk 0,703 en 0,829

[11] t = -1,172; p=.242

Tabel 1: Individuele vergelijking van de verwachtingen en ervaringen met het stroomstootwapen voor de doelpersoon naar wel of niet weleens gebruikt (n=75)

Item	Verwachting: % redelijk of zeer waarschijnlijk	Ervaring: % redelijk of zeer waar	
		SSW wel gebruikt (n=27)	SSW niet gebruikt (n=48)
Minder verwondingen (doelpersoon)	85,3	96,1	71,1
Minder agressie	84,0	80,7	73,9
Meer erkenning van gezag	65,3	77,0	73,9

Ook ten aanzien van de doelpersoon zijn de respondenten die het stroomstootwapen weleens gebruikten duidelijk positiever over deze items, dan de respondenten die niet het stroomstootwapen gebruikten. Voor de items “Minder verwondingen (doelpersoon)” en “Meer erkenning van gezag” overtreft de ervaring van de gebruikers de verwachting. Opvallend is verder dat ook voor de niet gebruikers de ervaring ten aanzien van “Meer erkenning van gezag” de verwachting overtreft. Blijkbaar is ook hiervoor het alleen zichtbaar dragen van het stroomstootwapen al afdoende. Tenslotte blijken de gemiddelde rangscores op de ervaring voor deze 75 respondenten niet significant te verschillen met de gemiddelde rangscores op de verwachting.

Bijlage 10: Vragenlijst voor interview gebruiker stroomstootwapen ('interviewprotocol')

! Noteer bij aanvang **op band**: toestemming opname, naam respondent(en), pilotteam en datum **!**

#	VRAAG
01	Kunt u kort uw huidige functie en taak omschrijven?
02	Welke operationele functies heeft u vervuld?
03	Met welke typen less-than-lethal-weapons die bij de politie in gebruik zijn heeft u ervaring?
04	Wat kunt u zeggen over het nut en de effectiviteit van de less-than-lethal-weapons waarmee u in de politiepraktijk ervaring heeft?
05	Wanneer heeft u de opleiding voor stroomstootwapen gevolgd?
06	Wat is uw mening over de mate waarin de opleiding u heeft voorbereid op het gebruik van het stroomstootwapen in de praktijk? Wat zou er kunnen verbeterd?
07	In welke mate hangt volgens u succesvol gebruik van het stroomstootwapen af van de opleiding en training?
08	Wat is voor u de toegevoegde waarde van het stroomstootwapen als geweldsmiddel?
09	Wat vindt u van de technische eigenschappen, de bediening en de uitwerking van het stroomstootwapen?
10	Welke gevolgen heeft het toevoegen van het stroomstootwapen voor uw totale uitrustingspakket en de hanteerbaarheid ervan? Wat vindt u van het gebruiks- en draagcomfort van het stroomstootwapen?
11	In hoeverre is de beschikking over de ssw van invloed op uw zelfverzekerdheid en houding tijdens uw dienst?
12	U heeft het stroomstootwapen in de hier beschouwde situatie gebruikt. Kunt u aangeven hoe u tot het besluit kwam om het wapen te gebruiken?
13	Welke andere middelen had u ter beschikking die in die situatie aangewend hadden kunnen worden?
14	In hoeverre was er sprake van een keuzemoment tussen het stroomstootwapen en andere opties?
15	Werkte u in de situatie samen met collega's? Zo ja, volgens welke rolverdeling en in hoeverre was die vooraf bekend/afgesproken?
16	Over welke voorinformatie beschikte u toen u met de situatie werd geconfronteerd?
17	Hoe trof u de situatie aan bij aankomst? Wat was de toestand en het gedrag van de verdachte?
18	Welke andere personen waren daarbij aanwezig en wat was hun gedrag en rol?
19	In hoeverre was de verdachte bedacht en/of voorbereid op de komst van politie?
20	Hoe verliep de communicatie tussen u (en uw eventuele collega's) en de verdachte?

21	Hoe reageerde de verdachte op uw waarschuwing dat de Taser gebruikt zou gaan worden?
22	Hoe reageerde de verdachte op het trekken en richten van de Taser?
23	Hoe reageerde de verdachte op het vonken (arcing) met de Taser?
24	Hoe reageerde de verdachte op het afvuren van de Taser?
25	Wat was het gedrag van andere betrokkenen en omstanders in de situatie tijdens en na het gebruik van het stroomstootwapen? Wat werd er gezegd? Hadden zij invloed op het verloop van de situatie en in hoeverre hebben zij u gehinderd in uw taak?
26	Wat deden uw collega's voor, tijdens en na het gebruik van het stroomstootwapen?
27	In hoeverre kon de verdachte de uitwerking van het stroomstootwapen weerstaan of ontwijken?
28	In hoeverre was er volgens u sprake van behoefte aan extra geweldsmiddelen in die situaties? Zo ja, welke typen middelen?
29	Geeft u een beschrijving (evt. tekening) van de fysieke situatie ter plekke (gebouwen, ruimte, hoogteverschillen, obstakels, onderlinge afstanden, verkeer, verlichting).
30	Welke andere bijzonderheden kunt u nog vermelden, zoals bijvoorbeeld omgevingsgeluid?
31	Indien u in de toekomst met een vergelijkbare situatie zou worden geconfronteerd, wat zou u dan eventueel anders doen?
32	Ziet u na de ervaring met deze situatie aanleiding om te vragen de procedure voor de toepassing van het stroomstootwapen te wijzigen?
33	Zou invoering van het stroomstootwapen aanvullend of vervangend dienen te zijn bij het bestaande middelenpakket? Waarom?
34	Verwacht u dat het ssw na de pilot blijvend toegevoegd wordt als geweldmiddel van de Nederlandse politie? Wat als dit niet zo is?
35	Welke effecten en consequenties verwacht u ten gevolge van de invoering van het ssw voor uw team? (Onderlinge verhoudingen, inzetbaarheid, relatie met uw publiek e.d.)
36	Welke effecten en consequenties verwacht u ten gevolge van de invoering van het ssw voor de nationale politie? (T.a.v. gezag, vertrouwen, daadkracht, relatie met het publiek e.d.)
37	Zijn er nog andere aspecten die u in het kader van dit evaluatieonderzoek wilt vermelden?

Over u/uw situatie
Over uw opvattingen
Over uw ervaringen

Bijlage 11: Internationale vergelijking gebruik van de Stun mode

De leverancier stelt het volgende over het gebruik van de stun mode:
Drive-stun mode is for pain compliance only. The use of a handheld CEW in drivestun mode is painful, but generally does not cause incapacitation. Drive-stun use may not be effective on emotionally disturbed persons or others who may not respond to pain due to a mind-body disconnect. Avoid using repeated drive-stuns on such individuals if compliance is not achieved.

In vergelijking met cijfers uit andere landen is het gebruik van de stun mode in de Nederlandse pilot extreem hoog: gegevens van de Ombudsman van de New South Wals Police uit Australië laten zien dat daar de stun mode in 4% van de gevallen wordt toegepast (NB anders dan in dit onderzoek zijn gevallen van alleen verbaal aankondigen en uit holster trekken zonder op een persoon te richten in Australië niet meegenomen in de cijfers), Als percentage van het aantal stroomtoedieningen is sprake van een afname van 28% in 2008 tot 8% in 2011 (in werkelijkheid liggen deze percentages waarschijnlijk een fractie hoger omdat van een aantal gevallen van gelijktijdig/ herhaald gebruik niet blijkt uit de tabel of daarbij ook gebruik is gemaakt van de stun mode).

In Engeland en Wales is er volgens officieel bekendgemaakte statistieken van 2011 tot 2016 sprake van een afname van 4% tot 1% (NB alleen verbaal aankondigen is in Engeland en Wales niet meegenomen in de cijfers, trekken van het stroomstootwapen wel). Als percentage van het aantal stroomtoedieningen is sprake van een daling van 17% in 2011 tot 5% in 2016.

In **Nieuw Zeeland** is het stroomstootwapen in gebruik sinds 2010. Uit het laatste jaarlijkse overzicht blijkt dat dreigen in 85% van de gevallen voldoende was en dat in 1% van alle inzetten gebruik werd gemaakt van de stun mode (7% van al het stroomgebruik), een getal dat in de eerste jaren na ingebruikname iets hoger was maar dat al jaren hetzelfde is.[12]

In **Finland** is het stroomstootwapen al in gebruik sinds 2005. Rikander (2017)[13] geeft een uitgebreide analyse over het gebruik van het stroomstootwapen (Taser X26) door de Finse politie in 2016. Uit de cijfers komt naar voren dat de stun mode in Finland vaak wordt toegepast, namelijk in 28% van alle inzetten (44% van alle stroomgebruik). Helaas zijn de cijfers niet betrouwbaar: de auteur geeft zelf aan dat er technische problemen waren met het (nieuwe) systeem om gebruik van geweld te melden en dat er weerstand bestond bij agenten om geweld te melden via het systeem. Dat blijkt onder andere uit het feit dat slechts in slechts 21% van de gerapporteerde gevallen sprake was van het alleen maar dreigen met het stroomstootwapen, een ongeloofwaardig laag aantal. De stun mode werd vrijwel altijd gebruikt om verzet te breken en in een kwart van de gevallen tegen personen die al ingesloten waren. De stun mode is ook in Finland voorwerp van kritiek geworden en na een oordeel van de Parlementaire Ombudsman is besloten dat het gebruik van de stun mode weloverwogen moet zijn en dat meervoudig en herhaald gebruik van de stun mode vermeden moet worden.

Zowel in Engeland & Wales, de Verenigde Staten en Australië wordt het gebruik van de stun mode actief ontmoedigd of expliciet aan banden gelegd (zie hieronder).

Verenigde Staten

---

[12] http://www.police.govt.nz/sites/default/files/publications/annual-tactical-options-research-report-5.pdf
[13] Rikander, H. (2017) The Use of Electroshock Weapons by the Finnish Police in 2016. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab VOL 104, NO 2, 119-152

In richtlijnen uit 2011 opgesteld door het gezaghebbende Amerikaanse Police Executive Research Forum PERF en Community Oriented Policing Services) van het Department of Justice staat het volgende:[14]

Drive Stun: Avoid use as a pain-compliance tactic
The most commonly used ECWs can be used in two modes: probe and drive stun. Many police managers and officers erroneously believe that applications of drive stun are as effective as applications with probes, but that is not correct. The drive stun mode can be used to complete the circuit in the event that one of the probes is ineffective or becomes dislodged. The drive stun mode can also be used in close quarters for the purpose of protecting the officer or creating a safe distance between the officer and subject. Absent these circumstances, using the ECW in drive stun mode is of questionable value. The primary function of the drive stun mode, when not used to complete the circuit, is to gain subject compliance through the administration of pain. Using the ECW to achieve pain compliance may have limited effectiveness and, when used repeatedly, may even exacerbate the situation by inducing rage in the subject. For these reasons, agencies should carefully consider policy and training regarding when and how personnel use the drive stun mode, and should discourage its use as a pain compliance tactic. Drive stun has an applicable but limited purpose that should be taught, explained, and monitored during ECW training and field use.

Agencies' policy and training should discourage the use of the drive stun mode as a pain compliance technique. The drive stun mode should be used only to supplement the probe mode to complete the incapacitation circuit, or as a countermeasure to gain separation between officers and the subject so that officers can consider another force option.

Het Chicago Police Department heeft onlangs richtlijnen aangepast: *No Drive Stuns. Drive stunning is prohibited unless the subject is defined as an assailant and other force options are not readily available or would otherwise be ineffective.*

Engeland & Wales

In een overzicht uit 2014 schrijft de onafhankelijke klachtencommissie IPCC (IPCC (2014, p 4):
The IPCC has major concerns about the use of Tasers in 'drive-stun' mode, where the Taser is applied directly to the body without a cartridge rather than fired from a distance. When used in this way, the Taser does not have the incapacitating effect it has when used with a cartridge and is purely a means of pain compliance. Yet in several of the cases we reviewed, where it was used for the purpose of gaining compliance, it in fact had the opposite effect, stimulating further resistance.

We found that public complaints about the use of Taser were minimal, but that its use in 'drive-stun' mode (directly against the body) generated the most complaints. We recommended more training and better guidance for police officers on this, and stated that we would continue to monitor any complaints of abuse and raise any concerns. Training has since been changed. Officers are no longer trained to use Tasers in "cartridge off drive-stun", although they are still shown that it can be used in this way. This seems counter-intuitive if they are not supposed to be doing so. Current training also makes clear that increased scrutiny will be applied to use of Taser in drive-stun mode.

Richtlijnen van de New South Wales police in **Australië** bevatten het volgende (p 25): *The use of drive stun for pain compliance is not recommended and should only be considered in exceptional circumstances.*

---

[14]http://www.policeforum.org/assets/docs/Free_Online_Documents/Use_of_Force/electronic%20control%20weapon%20guidelines%202011.pdf

De Ombudsman van de New South Wales police stelt:
Mission creep and use of a Taser as a compliance device are significant concerns. Although these concerns are not reflected through systemic changes in data trends over time on Taser use, we did find several such incidents during our examination of individual Taser use. These findings are of concern not only because they are misuses, but also because Taser use in this way has the potential to diminish police officers' skills in communication, negotiation and weaponless control.

The Taser SOPs state that drive-stun mode should be used only in exigent circumstances. However, this requirement is not listed under criteria for use (but under another section called 'Methods of use – exigent circumstances'), and 'exigent circumstances' are not defined. A particular risk with a Taser in this mode is that it may be used to obtain compliance by inflicting pain on the subject. Use in drive-stun mode should be rare and exceptional so the restrictions on use in this mode should be given greater prominence in the Taser SOPs. In particular, they should be under a heading or section listing circumstances where Taser use would generally not be considered appropriate and where exigent circumstances must always be present. We have also recommended that a definition of exigent circumstances be included in the Taser SOPs. Exigent circumstances are a threshold that can be used to justify Taser use in particular situations where it would usually be inappropriate and a breach of the Taser SOPs. Given the importance of this term, it is essential that it is clearly and formally defined. We have also recommended that when an officer cites exigent circumstances to justify the use of a Taser (in any mode or circumstance), they should be required to set out or describe the exigent circumstances that were present so that the TRP can assess whether this threshold has in fact been met. (Recommendations 5 and 6)

Bijlage 12: Gebruik stroomstootwapen tegen personen met geestelijke gezondheidsproblemen

In de evaluatieformulieren en de geweldsrapportages kwamen we in totaal 84 personen tegen die een direct dreigend gevaar vormden maar geen verdachte waren (65), of waarbij woorden als verward (13 keer), psychotisch (5 keer) of gestoord (1 keer) werden gebruikt in de omschrijving door de agent die de rapportage opmaakte. In de literatuur komen we cijfers tegen van 21% (Nieuw Zeeland O'Brien e.a., 2010[15]), 22 tot 25% (Ombudsman New South Wales, Australië) en 25% (Verenigde Staten, Ho et al., 2007).

We kwamen onder andere de volgden richtlijnen tegen

Verenigde Staten

In richtlijnen uit 2011 opgesteld door het gezaghebbende Amerikaanse Police Executive Research Forum PERF en Community Oriented Policing Services) van het Department of Justice staat het volgende:[16]
In situations involving persons with a mental, physical, or developmental disability, slightly fewer than half of reporting agencies indicated that their written policy discouraged the use of ECWs against these persons. In circumstances involving an elderly person or a juvenile, a person under the influence of drugs or alcohol, or a person threatening suicide, closer to two-thirds of the agencies indicated that their written policy provided guidance that strongly discouraged the use of an ECW on these individuals except in exigent circumstances.

De Amerikaanse Medical Association AMA stelt het volgende:
Concern has been expressed […] about the use of CEDs in individuals who are not compliant with law enforcement because of existing mental health problems. Although a few media reports of CED use in violent patients confined to mental health facilities have appeared, no systematic review or study of CED use for controlling violent patients or their use as negative reinforcement in uncooperative patients is available. Psychiatric facilities that accept Medicaid or Medicare payments are not permitted to use CEDs. Regardless, CEDs should not be used for the purpose of negative reinforcement in such patients.[17]

In **Canada** stelt de Independent Police Review Director (McNeilly, 2017) in een interim rapport over police interactions with people in crisis and use of force het volgende:

In a number of the cases reviewed by coroner's inquests, the issue of Tasers arose. In many instances, Tasers were not available or used, meaning that the police used their firearms instead. The end result was that someone died after having been shot by an officer. This has caused numerous coroner's juries to recommend the greater availability, and/or use of Tasers. On the other hand, we know that people in Canada have died after having been shocked with a Taser. In some of those instances, the police have been urged to study and/or curtail the use of Tasers until there is more data about the consequences of

---

[15] *Anthony O'Brien*, *Brian McKenna*, *Katey Thom*, *Kate Diesfeld*, and *Alexander Simpson*.(2010) *Use* of *Tasers* on *people* with *mental illness*. A *New Zealand database study*, International Journal of Law and Psychiatry, doi:10.1016/j.ijlp.2010.11.006

[16]http://www.policeforum.org/assets/docs/Free_Online_Documents/Use_of_Force/electronic%20control%20weapon%20guidelines%202011.pdf

[17] https://www.ama-assn.org/sites/default/files/media-browser/public/about-ama/councils/Council%20Reports/council-on-science-public-health/a09-csaph-tasers.pdf

their use. This, of course, leaves the police and the community with a great deal of uncertainty about the benefits or detriments of Tasers[18]

In Canada werd na een overlijdensgeval dat tot buitengewoon veel commotie leidde een inquiry ingesteld: *The Braidwood Inquiry acknowledged that police officers are increasingly being called on to deal with emotionally disturbed people who exhibit extreme behaviours, including violence, imperviousness to pain, superhuman strength and endurance, hyperthermia, sweating and perceptual disturbances. However, this cluster of behaviours is not a medical condition or a diagnosis, but symptoms of various underlying medical conditions. The Braidwood Inquiry concluded that it is not helpful to blame resulting deaths on 'excited delirium' as this avoids having to examine the underlying medical condition or conditions that actually caused death, and whether use of a Conducted Energy Weapon (CEW) and/or other methods to restrain the subject contributed to the death. Instead of escalating the situation by using a CEW or force to physically restrain the subject: The unanimous view of mental health presenters was that the best practice is to de-escalate the agitation, which can best be achieved through the application of recognized crisis intervention techniques. The Braidwood Inquiry further stated that in extreme circumstances where crisis intervention techniques fail to deescalate the situation, it may be necessary to physically restrain the subject, which may require the use of a CEW. In such cases, best practices are to ensure that a CEW is used for the shortest period of time possible, that officers immediately restrain the subject and that medical personnel provide treatment once the subject is restrained.*

Attending officers should consider all aspects of the Tactical Options Model for the situation including alternate means of restraint or containment. The onus to make an appropriate tactical judgement as to the use or non use of Taser resides with the individual officer. A Taser should not be used solely to make a mental health patient comply or submit to medication or treatment. For the use of Taser to be appropriate inside the facility, the patient must be exhibiting behaviour that satisfies one or more of the criteria for the use of Taser[19]

In **Engeland & Wales** beveelt de IPCC (2016) in een uitgebreid rapport over politieel geweldgebruik onder andere aan (Recommendation 15 We recommend that all police forces review existing arrangements relating to police attendance and their role at hospitals, mental health units or other medical settings, to minimise the involvement of the police. Working practices should be consistent with national guidance, and all parties must make sure that they have a clear understanding of the circumstances and the extent to which the police should be involved.

De West Midlands police heeft het volgende beleid:
A new operational policy has been piloted since October 2014 to provide guidance on situations where staff are requested to attend medical facilities. The guidance makes clear that officers should not ordinarily be deployed unless an individual is armed with a weapon, a hostage has been taken, there is an immediate threat to life, or where hospital staff have lost control of an area. The Duty Inspector should provide oversight of such deployments, with consultation with the Force Incident Manager where appropriate. The policy is seen as being successful and the force is working with NHS Protect to establish it across the Midlands region.[20]

In **Australië** is de stelregel dat stroomstootwapens niet gebruikt moeten worden "*against a mental health patient solely to make them comply or submit to medication or treatment*"[21]

---

[18] McNeilly (2017) POLICE INTERACTIONS WITH PEOPLE IN CRISIS AND USE OF FORCE OIPRD Systemic Review Interim Report. Office of the Independent Police Review Director http://www.oiprd.on.ca/EN/PDFs/OIPRD_Police_Interactions_with_People_in_Crisis_and_Use_of_Force_EN.pdf

[19] Het rapport van de Canadese BRAIDWOOD COMMISSION ON THE DEATH OF ROBERT DZIEKANSKI BRITISH COLUMBIA MAY 20, 2010 is te vinden op https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/law-crime-and-justice/about-bc-justice-system/inquiries/braidwoodphase2report.pdf

[20] https://www.westmidlands-pcc.gov.uk/media/359417/12-spcb-03-feb-15-use-of-force-update.pdf

[21] New South Wales Police Force, Use of Conducted Electrical Weapons (Taser). Major Events & Incidents Group